

บทที่ ๒

แนวคิดที่สัมพันธ์กับบทบาทของตัวละครผู้สูงอายุ

แนวคิด (theme) หมายถึง ความคิดรวบยอดหรือความหมายของเรื่อง ที่ผู้แต่งมุ่งแสดงต่อผู้อ่านโดยแฝงอยู่ในเนื้อหาของนวนิยาย แนวคิดหรือแก่นเรื่องนี้เปรียบเสมือนหัวใจของเรื่อง เพราะเป็นแกนหลักในการเขียนที่ผู้แต่งใช้ในการวางโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉากและบรรยากาศ รวมไปถึงกลวิธีการเล่าเรื่องด้วย*

นอกจากนี้ แนวคิด หรือสารัตถะ ก็คือ ทศนะที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ หรือทศนะที่ผู้แต่งมองดูความเป็นไปในโลกมนุษย์แล้วนำมาแสดงให้ประจักษ์แก่ผู้อ่าน โดยใช้เนื้อเรื่องเป็นเครื่องมือสื่อสาร สารัตถะจึงเป็นจุดมุ่งหมายอันเป็นแก่นสารของเรื่อง หรือเป็นความคิดสำคัญในเรื่องที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่าน"

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์บทบาทของผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับแนวคิด เพื่อชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดของเรื่องกับบทบาทของตัวละครผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจแนวคิดรวมถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการนำเสนอแนวคิดได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ว่าแนวคิดที่ปรากฏจะมีความหลากหลาย แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกันคือ ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านประจักษ์ถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยผ่านบทบาทตัวละครสำคัญ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ความรักและความหวังในอนาคตที่ดีของบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุเสียสละความสุขส่วนตน : ตาเพ็ญม

นวนิยายเรื่อง *คือรักและหวัง* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ความรักและความหวังในอนาคตที่ดีของบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุเสียสละความสุขส่วนตน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ ตาเพ็ญม ผู้ทุ่มเทความรักความหวังของตนทั้งหมดไว้กับ "เจ้าหนู" ผู้เป็นหลานซึ่งแกทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูแทนบิดามารดา ดังที่ผู้เขียนแสดงผ่านบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

* บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, *แก่นวรรณกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๘.

๒ กุหลาบ มัลลิกามาศ, *วรรณคดีวิจารณ์*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๒.

“คุณยายคนนั้นนั่งมองใบหน้าขาวๆ ปากแดงๆของเจ้าหนูแล้ว
ก็ว่า “อ้อ หลานเพ็ญม เเบญกายหรือ อาภัพพอนะไ้หนู”
แม่เจ้าปุดขั้ดขึ้น “อาภัพพอนะไร ตาเพ็ญมรักของแกยัง
กะอะไรดี ยิ่งกว่ามีพ่อจริงๆ เสียอีก”

การปฏิเสธความอาภัพของเจ้าหนูที่มาจากกรำพร้าบิดา โดยตัวละครเพื่อนบ้านซึ่งมีความ
ใกล้ชิดกับครอบครัวนี้ แสดงให้เห็นว่าตาเพ็ญมได้กระทำหน้าที่แทนผู้ให้กำเนิดได้อย่างดียิ่ง จนทำให้
“ความกำพร้า” นั้น มิได้นำมาซึ่งการขาดความรักความอบอุ่น เพราะมีผู้เป็นตาคอยดูแลและมอบ
ความรักให้อย่างเหลือล้น ดังจะเห็นได้จากประโยคที่ว่า “ยิ่งกว่ามีพ่อจริงๆ เสียอีก”

ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องผ่านทางบทบาทของตาเพ็ญมที่แสดงต่อเจ้าหนูผู้เป็น
หลานชาย ซึ่งมีความชัดเจนเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดู การให้ความรักความเอาใจใส่แทน
มารดาซึ่งต้องขายของหาเลี้ยงชีพจนไม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดบุตร ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “แม่เจ้าหนูไปขาย
ผักที่ตลาด บางวันค้างตลาด บางวันกลับบ้านเย็นค่ำ แม่จะมีขนมส้มสุกลูกไม้ติดตะกร้ากลับมา
อาบน้ำแล้วนอนคุยกับลูกชาย คุยได้ไม่กี่คำแม่ก็หลับไป ปล่อยให้เจ้าหนูพูดแจ้วๆ อยู่คนเดียว เจ้า
หนูเจอแบบนี้บ่อยครั้งเข้าก็รู้สึกว่าคุณกับแม่ไม่สนุกเหมือนคุยกับพ่อแก่ บางวันก็ทาลทาเรื่องอแง
แม่เหนื่อยๆ มาเจออาการเบี้ยวบุดของลูกชายก็ฟาดไม้ด้วยฝ่ามือ เจ้าหนูไปนอนร้องไห้กระซิกกับ
พ่อแก่” เป็นการแสดงให้เห็นว่า “พ่อแก่” หรือตาเพ็ญม มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของหลานชาย
ไม่ใช่เฉพาะในด้านการเลี้ยงดูทางกายเท่านั้น หากแต่ตาเพ็ญมเป็นผู้ให้การพึ่งพิงทางจิตใจอีกด้วย เริ่ม
ตั้งแต่เป็นผู้รับฟัง คอยปลอบโยนหลานเมื่อเกิดความทุกข์

บทบาทของตัวละครสูงอายอย่างตาเพ็ญมในเรื่องการมอบความรักและความหวังให้บุตรหลาน
ชัดเจนขึ้นตามลำดับ เมื่อมารดาของเจ้าหนูแต่งงานใหม่แล้วย้ายไปอยู่ตลาดในอำเภอกับสามี โดย
ตัดสินใจให้เจ้าหนูอยู่กับตา ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงสิทธิขาดในการเป็นผู้ดูแล ด้วยการให้ตาเพ็ญม
เตรียมส่งเจ้าหนูเข้าเรียนในโรงเรียน โดยไม่จำเป็นต้องปรึกษาหรือขอความเห็นจากมารดาของเจ้าหนู
น้ำเสียงของตาเพ็ญมที่แสดงออกผ่านประโยคที่ว่า “ไม่ไหว อยู่บ้านก็ชน โตเป็นวัวเป็นควาย ครบ
เกณฑ์ปีนี้จะเอาเข้าโรงเรียนเสียที” จึงแสดงอำนาจของผู้ปกครองที่กล่าวถึงผู้เยาว์ที่อยู่ในการดูแล

* วัฒน์ วรรณยุกต์, คือรักและหวัง, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: มิ่งมิตร, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๒.

* วัฒน์ วรรณยุกต์, คือรักและหวัง, หน้า ๙๓.

* เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

ซึ่งละม้ายคล้ายคลึงกับประโยคที่มารดาของเจ้าหนูกล่าวกับตาเทียมในตอนที่ต้องการให้ผู้เป็นตาอยู่ดูแลหลาน ว่า “ที่นี่ไม่ให้ไปไหนแล้ว อยู่กับไอ้หนูที่นั่นแหละ ดีแล้ว ฉันก็ไม่มีเวลาดูแลมัน ขนพระภาพเขียวไอ้ลูกคนนี่”^๖ ทั้งสองประโยคดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกันในน้ำเสียงและข้อความที่แสดงนัยถึงความเป็นผู้ปกครอง โดยตอนต้นมารดาของเจ้าหนู ได้มอบอำนาจการเป็นผู้ดูแลให้แก่ตาเทียมผู้มีศักดิ์เป็นตา น้ำเสียงแสดงความเอ็นดูในความ “ขนพระภาพ” จนต้องมีผู้ดูแลเป็นพิเศษนั้น มีความละม้ายกับน้ำเสียงของตาเทียม ที่กล่าวถึงเจ้าหนูว่า “อยู่บ้านก็ขน” จึงเห็นควรให้เข้าโรงเรียนเสียที่

ความรักที่ชายสูงวัยมีให้แก่หลานนั้น ผู้เขียนนำเสนอผ่านพฤติกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลยามเจ็บป่วย ดังผู้เขียนบรรยายว่า “เจ้าหนูตัวร้อนเป็นไข้ละเมอเพื่อหาพ่อ ตาเทียมคอยเฝ้าไม่ยอมห่าง กลัวเจ้าหนูจะละเมอเดินไปตกชานเรือนอีก”^๗ การคอยเฝ้าพยาบาลยามป่วยไข้ นั้น เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่อย่างมาก อีกทั้งการที่ผู้เขียนให้ตาเทียมแสดงความกังวลว่าเจ้าหนูจะละเมอเดินไปตกชานเรือน จน “เฝ้าไม่ยอมห่าง” ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความห่วงใย

ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า เพราะความรักที่ตัวละครผู้สูงอายุเช่นตาเทียมมี ทำให้สามารถเสียดสละความสุขหรือความต้องการส่วนตนได้ จากเหตุการณ์ตอนที่มิภพยนตร์กลางแปลงมาฉายในวัด เจ้าหนูซึ่งอยู่ในวัยเด็ก ต้องการไปชมภาพยนตร์ ในขณะที่ผู้เป็นตาต้องการไปทอดแหปลาเพื่อเลี้ยงชีพ เจ้าหนูจำเป็นต้องไปด้วย ทั้งที่ไม่สมัครใจแม้แต่น้อย เนื่องจากจิตใจพะวักพะวนอยู่กับภาพยนตร์ดังกล่าว ในตอนต้นผู้เขียนให้ตาเทียมแสดงบทบาทของผู้สูงวัย ที่ไม่ใส่ใจในความรู้สึกหรือความต้องการของผู้เยาว์ในเรื่องที่ดูเสมือนไร้สาระ แต่ทันทีที่หาปลาได้พอประมาณ ตาเทียมก็พายเรือไปส่งเจ้าหนูดูภาพยนตร์ แม้ว่าตนกำลังตกอยู่ในอาการหอบหืดซึ่งเป็นโรคประจำตัวที่สร้างผลกระทบมาให้แก่อย่างมากก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการบรรยายตอนหนึ่งว่า “เจ้าหนูเห็นร่างของพ่อแก่เอื้อมขึ้นลงตามจิ้งหვეเสียงหวีด ดูเหมือนเสียงนั้นจะทำให้เจ้าของร่างทรมาณยิ่งขึ้นทุกที กลับมาถึงบ้าน ชายชราจัดแจงเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วก็พาเจ้าหนูลงเรือมุ่งไปยังที่ฉายหนัง”^๘

^๖ วัฒน์ วรรณยางคกุล, คีอริกและหวัง, หน้า ๖๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

การที่ผู้เขียนให้ตาเทียมพวยเรือพาลานชายไปส่งที่วัดเพื่อดูภาพยนตร์กลางแปลง ทั้งๆที่ตนอยู่ในอาการหืดหอบ แสดงให้เห็นว่า สำหรับชายสูงอายุเช่นตาเทียมแล้ว ความปรารถนาของหลานชายเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าอาการป่วยของตน

ผู้เขียนแสดงลำดับความเปลี่ยนแปลงของความหวัง โดยเริ่มแรกตาเทียมหวังเพียงให้หลานสืบทอดการเป็นนายหนังตะลุงต่อจากตน หวังให้เป็นคนดีมีความเฉลียวฉลาด ต่อมาความหวังนั้นก็ผันแปรไปเมื่อหลานเข้าสู่ระบบการศึกษา เนื่องจากครูประจำชั้นของเจ้าหนูโน้มน้าวให้ตาเทียมเห็นถึงประโยชน์ของการเรียนต่อในระดับสูง เพื่อไปประกอบอาชีพที่มีความมั่นคง ดังที่ผู้เขียนให้ตาเทียมแสดงความตั้งใจในตอนต้นเรื่องไว้ว่า ตาเทียมหมายตาวัวให้เจ้าหนูโตอีกหน่อย จะให้มันตีฆ้อง แล้วหวังว่าอาจฝึกเชิดหนังให้ด้วย ก่อนที่วิชาความรู้จะตายไปพร้อมคนรุ่นที่เล่นหนังตะลุงอยู่^๙ ต่อมาความหวังนี้เปลี่ยนไปด้วยสาเหตุดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านความคิดคำนึงของตัวละครสูงวัยตัวนี้ว่า

ครูคนสวยของเจ้าหนูเคยมาคุยกับเฒ่าเทียม เธอเล่าถึงการเรียนของเจ้าหนูที่ตีวันดีคืนตรงกับที่ชายชราคาดหวัง เขารู้เพียงว่าหลานชายจะต้องเป็นคนเก่ง รวมทั้งผู้เป็นตาเฝ้าพำร่ำสอนการอ่านเขียน จุดหมายสูงสุดของผู้ชราคือให้มันอ่านออกเขียนได้ เพื่อจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเฉลียวฉลาดคนหนึ่ง แต่ครูสาวกลับเล่าถึงอะไร ๆ ที่สูงกว่า ไกลกว่าที่เขาเคยคิดไว้ เป็นต้นว่า ประสบการณ์ในชีวิต นักศึกษาวิทยาลัยครู จนถึงบัณฑิตปริญญาตรีทางการศึกษา^{๑๐}

ในตอนต้นตาเทียมซึ่งเป็นเพียงชายชรา ไม่มีการศึกษา และอาศัยอยู่ในชนบท ไม่เข้าใจแถมด้วยความรู้สึกหวาดหวั่นกับสิ่งที่ครูกำลังอธิบาย เพราะตาเทียมมีความเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างมิได้ง่ายดายเช่นที่ครูกำลังคิด เนื่องจากตาเทียมตระหนักถึงฐานะที่ยากจนของตนเอง รวมทั้งความกลัวว่าจะผิดหวัง ดังที่ตาเทียมแสดงความรู้สึกว่า “...เขาคิดหวาดๆ ไม่ได้ เพราะบางทีอะไรๆ มันไม่แสดงออกมาชัดเจน มันไม่ได้มีแค่ได้กับไม่ได้ มันยังมีเกือบได้ เกือบไม่ได้ ซึ่งกว่าจะรู้ว่าเป็นอย่างไรมันก็ต้องเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากับมันพอแรง”^{๑๑} แต่เมื่อตาเทียมพยายามคิดใคร่ครวญตามคำแนะนำของครู พร้อมทั้งเห็นว่าน่าจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับอนาคตของหลานชายที่แกร็ก ตาเทียมก็ตกลงใจกระทำตาม

^๙ วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๖๖.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

ที่ครูแนะนำ โดยคิดเปรียบเทียบว่า “...อยากกินกุ้งกินปลาไหนจึงกลัวหนาวเมื่อลงตู้ลอบ ชีวิตนี้เผชิญความลำบากยากไร้มาเท่าใดแล้ว เพียงเพราะความแก่เฒ่าหรือจึงทำให้ฉลาดเขลาปานนี้ ที่สำคัญการลงมุ้งครั้งนี้จึงมาให้เจ้าลูกกำพร้าได้กิน มองเห็นผิวขาวๆ ปากแดง แหวตาคูขนแกมเคร้านั้นแล้ว ชายชราก็ตัดสินใจ” ด้วยเหตุนี้ตาเพี้ยมจึงยอมสละความกลัวผัดหวังในใจของตน เพื่อนำหลานชายไปสู่อนาคตที่ดีดังที่ครูชี้แนวทาง

จากนั้นตาเพี้ยมได้แสดงบทบาทในการผลักดันให้เจ้าหนูมีความมานะพยายามในการสอบชิงทุนเพื่อเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ขณะเดียวกันชายสูงวัยก็เตรียมพร้อมในเรื่องการศึกษาต่อของหลานชายในเรื่องที่พอจะทำได้ เช่น การรับนาฬิกาไปให้ช่างในจังหวัดช่อม จากนั้นเงินที่ได้ก็ “...ยังได้เก็บไว้ซื้อชุดนักเรียนผ้าเนื้อดีให้เจ้าหนู มันจะเรียน ม. ทั้งที่ควรแต่งตัวโก้”^{๑๑}

ผู้เขียนได้สร้างความเข้าใจในธรรมชาติของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้อ่านเห็นว่า ความหวังที่ปู่ตายายมีต่อหลานนั้น บางครั้งมีที่มาจากกรณีที่ลูกหลานเป็นเสมือนภาพแทนของวัยเยาว์ เช่นที่ตาเพี้ยมเข้าใจดีว่า ความหวังในอนาคตของหลานชายนั้น มีที่มาจากความต้องการให้เจ้าหนูเป็นตัวแทนกระทำบางสิ่งที่เคยปรารถนา “ระหว่างการอยากกลับเป็นเด็ก (เพื่อจะเติบโตเป็นหนุ่มได้อีก) กับการสนับสนุนอุ้มชูเจ้าตัวเล็กให้เติบโตเป็นตัวตายตัวแทนต่อไป อย่างหลังเป็นความจริงได้มากกว่า บางทีเขาอาจจะเหมือนคนเสียงแหบแห้งที่คอยเชียร์คนเสียงดีขึ้นประกวดร้องเพลง”^{๑๒} แต่ท้ายที่สุดแล้ว ความรักที่ปู่ตายายมีให้ต่อบุตรหลานนั้น ย่อมเป็นรักที่อยู่เหนือความเห็นแก่ตัวทั้งปวง เป็นรักที่บริสุทธิ์ใจและเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับความรักและหวังที่ตาเพี้ยมมีให้กับเจ้าหนู

บทบาทสุดท้ายก่อนที่เรื่องจะจบลง ผู้เขียนจึงให้ตาเพี้ยมแสดงบทบาทตามแนวคิดที่ว่า ความรักและความหวังในอนาคตที่ดีของบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุเสียสละความสุขส่วนตน ด้วยความพยายามส่งเจ้าหนูไปทำงานที่กรุงเทพฯ แม้ตาเพี้ยมจะหวาดเกรงว่าเจ้าหนูอาจลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม เขาคิดว่าคงดีกว่าให้เจ้าหนูอยู่ที่หมู่บ้านนี้ต่อไป แล้วตกเป็นทาสของการพนัน ดังเหตุการณ์ตอนหนึ่งของเรื่องที่เด็กชายเข้าไปร่วมเล่นการพนันกับผู้ใหญ่ จนกระทั่งตาเพี้ยมตามไปลงโทษ คำบรรยายของผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า ความกังวลของตาเพี้ยมมีน้ำหนักอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จาก “...นักพนันหน้าเก่าพอจะมองออกว่า เจ้าหนูมีแววจะเป็นเขียนได้...เจ้าหนูที่แลบไฟดูแต้มอย่างทะมัดทะแมง

^{๑๑} วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๑๓๓.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

ด้วยมาดเจ้าพ่อในหนังสือทางทีวีสีหน้าขีมิวจริงจัง ตัดสินใจไวและมันใจ^{๙๙} ด้วยเหตุนี้เอง ผู้เขียนจึงแสดงความคิดคำนึงของชายสูงอายุ ซึ่งมีความกังวลในอนาคตของหลานชายคนเดียว หากยังอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านนี้ต่อไปว่า

“...เจ้าหนูจะออกช้อนลูกน้ำให้ปลากิน เขาปลากัดไปกัดพนัน บางทีผีพนันเข้าสิง อาจหน้ามีดถึงเกิดเรื่องชกต่อยกัน จากปลากัดถึงวงไฟไฮโล ตาตีได้ตาร้ายเสีย ดูแต่พ่อเจ้าหนูขนาดเล็กเล่นไปนานแล้วกลับมาเล่นอีกครั้งเดียวก็โดนตี เข้าคุกเรียบร้อย อาจเป็นเพราะถูกกลั่นแกล้ง แต่ถ้าไม่ทำอะไรใครจะกลั่นแกล้งได้ นานปีที่อยู่มาในลุ่มน้ำ เขาพบว่าผัวเมียทะเลาะกันหลังจากเสียการพนันหมดตัวมีมากมาย บางคู่ถึงกับเลิกร้าง หรือพ่อแม่มีวแต่หมกมุ่นการพนัน ลูกเต๋าหิวโหยกระจองแง เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่เด็กเล็กหุงข้าวเอง น้ำข้าวเค็มๆ หกลวกแชน แผลเป็นยังปรากฏเป็นประจักษ์พยาน ยังมีผงขาว สานุศิษย์ของชาลันบวันจะมากขึ้น และจำนวนหิวขโมยลักเล็กขโมยน้อยมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ที่วันลงแดงอาจแล้วเนื้อดูคัดเลือกตัวเอง! เรื่องราวเหล่านี้ทำให้ภาพคนนั่งเขย่าดินขอหอยกลายเป็นภาพเล็ก ๆ ที่ไม่มีความหมายอะไรนัก เหล่านี้คือเรื่องราวของคนส่วนหนึ่งที่ไม่มีเงินเดือนแห่งหมู่บ้านริมน้ำ หากเจ้าหนูเติบโตอยู่ที่นี้ ยากจะหลีกเลี่ยงตาข่ายแห่งความเลวร้ายที่กางคลุมอยู่^{๙๙}”

ตาเพี้ยมเกรงว่าเจ้าหนูจะตกเป็นทาสของการพนัน หรือไม่ก็ยาเสพติดที่กำลังระบาดอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ด้วยเวลาว่างที่มีมากหลังจากการทำเกษตรกรรมเล็กน้อย หากเลี้ยงชีพดังจะสังเกตได้จากประโยคที่ว่า “เหล่านี้คือเรื่องราวของคนส่วนหนึ่งที่ไม่มีเงินเดือนแห่งหมู่บ้านริมน้ำ” ด้วยเหตุนี้เองตาเพี้ยมจึงจำใจส่งจดหมายถึงบุตรชายให้หางานให้หลานชาย

ด้วยความรักจึงนำมาซึ่งความหวังและความปรารถนาดี ผู้เขียนให้ตาเพี้ยมแสดงบทบาทของตาที่เห็นความสำคัญในอนาคตของหลานชาย มากกว่าความต้องการของตนเอง ดังนั้นพฤติกรรมของตาเพี้ยมในช่วงแห่งการพยายามข่มความอาลัย จึงเป็นการแสดงออกที่สร้างความสงสารเห็นใจ

^{๙๙} วัฒน์ วรลยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๒๑๔ - ๒๑๕.

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๔-๒๒๕.

ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน เพราะการส่งเจ้าหนูไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร เป็นสิ่งที่ตาเทียมมิยินดีเลยแม้แต่น้อย ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เจ้าหนูโผนอดเอาตา ปากร่ำร้องว่า “ฉันไม่ไป ฉันจะอยู่กับพ่อแก่”

ผู้ชราหนึ่งชะงัก ในวินาทีนั้นเกิดการต่อสู้อย่างรุนแรงในสมองของเขา ระหว่าง ‘ไม่อยากให้ไป’ กับ ‘จำเป็นต้องไป’ ไม่มีแพ้ชนะ มีแต่เลือดคั่งลักลั่นที่ไม่อาจแสดงความรู้สึกแท้จริงออกมาได้

เจ้าหนูอ่อนสะอื้นต่อไปว่า “ที่นี่ฉันจะดื่มน้ำให้พ่อแก่ทุกเช้า ฉันจะไม่ขี้เกียจอีกแล้ว”

เท่านั้นเอง อะไรๆ ที่อัดอั้นลักลั่นไว้ก็พังทลายออกมา ก้านมะยมหลุดจากมือ และเหมือนมีท่อต่อสายน้ำตาจากเจ้าหนูมายังตาของชายชรา นัยน์ตาขุนขาวคู่นั้นเริ่มมีน้ำตาเอ่อจนทันกลบตา เขายืนสะอื้นคล้ายอาการหอบ

....

“อย่าอยู่ที่นี่เลยไอ้หนู อดอยากเปล่าๆ”

“ฉันอดขนมตะโก้ก็ได้ ฉันจะ...”

“มันไม่มีอนาคต ไปทำงานมีเงินเดือนดีกว่า”^{๑๖}

ความพยายามที่จะส่งหลานชายไปสู่อนาคตที่ดีกว่าในกรุงเทพฯ แม้จะนำความปวดร้าวมาสู่ชายชราเพียงใด แต่ทว่าก็แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจที่แฝงอยู่ เช่นที่ผู้เขียนให้ตาเทียมแสดงความรู้สึกออกมาว่า การกระทำของชายสูงวัย มีที่มาจาก “พลังแห่งความรักอันงดงามผลักดันให้ทำได้ แม้แต่กรีดเนื้อตัวเอง เพียงแต่รางวัลแห่งการจากพราก คือชีวิตเจียบเหงาของชายชราคนหนึ่ง”^{๑๗} ผู้เขียนได้นำธรรมชาติของความเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งต้องการการดูแลเอาใจใส่จากคนใกล้ชิด ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ มาเป็นสิ่งเน้นย้ำให้เห็นถึงความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของตาเทียม เพราะการต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวในบั้นปลายชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ปรารถนามากที่สุด หากตัวละครสูงอายุเช่นตาเทียม สามารถกระทำสิ่งที่ยากและฝืนความรู้สึกความต้องการของตนเช่นนี้ได้ ก็เพราะความรัก

^{๑๖} วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๒๒๔ - ๒๒๕.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐.

และความหวังที่มอบให้แก่ผู้เป็นหลานโดยแท้ ดังความคิดที่ว่า “ให้มันได้ทำงานทำการอยู่กรุงเทพฯ ยังดีกว่าเกกมะเหรกอยู่ที่นี่... คงเห็นแก่ตัวเกินไปถ้าจะกักเจ้าหนูไว้กับชีวิตที่อับเฉา...”^{๑๑}

การตั้งชื่อเรื่องก็เป็นส่วนหนึ่งที่บอกถึงภาพโดยรวมของเรื่อง พร้อมทั้งอาจตีความไปถึงแนวคิดที่ “คือรักและหวัง” เป็นที่มาของความเสียสละที่ตัวละครผู้สูงอายุแสดงบทบาทในเรื่องนั่นเอง กล่าวคือ ความรักและความหวังในอนาคตที่ดีของเจ้าหนู ทำให้ตัวละครชราเช่นตาเทียม เสียสละที่จะอยู่ลำพังเพื่อที่จะให้หลานชายเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ ซึ่งตาเทียมเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีกับอนาคตมากกว่าอยู่อย่างว่างเปล่าในชนบท อีกทั้งยังเป็นการส่งเจ้าหนูไปให้ไกลจากยาเสพติด การพนัน ซึ่งกำลังทวีความรุนแรงขึ้นในสังคมแห่งนั้น

ผู้เขียนจึงได้สรุปด้วยชื่อเรื่องซึ่งดูเสมือนจะแทนความรู้สึกจากใจของตัวละครสูงวัยตัวนี้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำลงไป “คือรักและหวัง” นั่นเอง

๒.๒ ผู้สูงอายุเป็นที่พึ่งพิงของบุตรหลานและบุคคลอื่นรอบตัว : มัลลิกา

นวนิยายเรื่อง *กึ่งมัลลิกา* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุคือที่พึ่งพิงของบุตรหลานและบุคคลอื่นรอบตัว ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ มัลลิกา ซึ่งแสดงบทบาทในการเป็นที่พึ่งให้แก่คนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเงิน การเลี้ยงดูบุตรหลาน การชี้แนะแนวทางในด้านความคิด การดำเนินชีวิต แทบทุกปัญหาที่ผ่านเข้ามาในครอบครัวนี้ ล้วนแล้วแต่ได้รับการแก้ไขโดยมัลลิกา

มัลลิกามีบทบาทชัดเจนยิ่งในการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการเงิน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อลูกทั้งสามคนเรียนจบ มีชีวิตครอบครัว หญิงสูงอายุผู้นี้สร้างบ้านให้แก่ลูกทั้งสามคน ในบริเวณบ้านของเธอเอง เพื่อให้บุตรได้อยู่ร่วมกับเธอเช่นที่เคยเป็น แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นส่วนตัวของครอบครัวแต่ละครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดความอึดอัดขัดแย้งกัน ผู้เขียนให้มัลลิกาแสดงความรู้สึกเต็มใจที่ได้มีโอกาสจุนเจือช่วยเหลือบุตร แม้มันเรื่องเล็กๆ เช่นเรื่องค่าน้ำค่าไฟ “...แสงไฟดับลงที่ละดวง จนกระทั่งเหลือแต่ไฟจากเสาริมสนาม ซึ่งตามไว้ตลอดคืน คุณมัลลิกาผู้มารดาเป็นคนเสียค่าน้ำไฟและค่าน้ำทั้งหมดในบริเวณอันใหญ่โตนี้ เพราะถือว่ามีดอกเบียจากรถนาการ เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของลูกๆ ทางอ้อม”^{๑๒} หรือเรื่องใหญ่ดังเหตุการณ์ตอนที่สามีของลูกสาวคนโตเกิด

^{๑๑} วังมณี วรขยางกูร, *คือรักและหวัง*, หน้า ๒๓๑ - ๒๓๒.

^{๑๒} กฤษณา อโศกสิน, *กึ่งมัลลิกา*, (กรุงเทพมหานคร: เจริญกิจ, ๒๕๒๘), หน้า ๑๙.

ขาดทุนเพราะการเล่นหุ้น จนเหตุร้ายแรงล่าสุดคือหลานชายคนโตของเธอขับรถชนคนตาย ตัวละครสูงวัยผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบรรเทาปัญหา หรือแก้ไขให้ลุกลงไปทั้งสิ้น

บทบาทสำคัญของตัวละครสูงอายุดังนี้ ที่ผู้เขียนสร้างให้สัมพันธ์กับแนวคิด ด้วยการแสดงบทบาทของผู้ที่สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน รวมไปถึงบุคคลอื่นรอบตัว มิใช่มีเพียงการแก้ไขปัญหานั้น การคอยดูแลเอาใจใส่ทุกข์สุขของบุตรหลาน ก็เป็นอีกเรื่องที่มีมัลลิกา มีบทบาทอย่างยิ่ง เป็นเหตุให้ “หลานทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิง สนิทกับเธอมาตั้งแต่เล็กเพราะที่ตึกใหญ่นั้น นับได้ว่าเป็นศูนย์รวมลูกหลานอย่างสมำเสมอ ถ้าหลานไม่เดินไปหา เธอก็เดินออกมาหาหลานและดูแลทุกข์สุขทั่วถึงกัน ทุกๆ วันเธอจะทำอาหารพิเศษอย่างหนึ่ง ไทยบ้างฝรั่งบ้างสลับกัน ส่งไปแจกตามบ้านเล็กๆ ทั้งสามบ้านนั้น บางทีก็อาจจะเป็นขนมหรือของว่างสุดแต่โอกาสและอารมณ์”^{๖๐} การกระทำเช่นนี้ นำมาซึ่งความสนิทสนมระหว่างผู้เป็นยายและหลาน เป็นเหตุให้ผู้เยาว์ไว้วางใจและยินดีที่จะบอกเล่าปัญหาของตน

บทบาทของมัลลิกาในเรื่องการเป็นที่พึ่งในเรื่องการดูแลบุตรหลานเด่นชัดขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ความแตกแยกของครอบครัววัลลีย์ ลูกสาวคนรองของเธอ ที่มีเหตุให้ต้องเลิกรากับสามี มัลลิกาก้าวเข้ามา มีบทบาทแรกคือพยายามประสานรอยร้าวระหว่างบุตรสาวกับบุตรเขย เมื่อทำไม่ได้ เธอก็พยายามประคับประคองจิตใจของหลานสาวที่เกิดความกระทบกระเทือนเพราะพ่อแม่หย่าร้างกัน ด้วยการแสดงความเป็นห่วงเป็นใย ให้คำปรึกษา เพื่อทดแทนบางส่วนที่ขาดหายไป ในใจของเด็กสาว

“เออเอ๊ย...บี...ทำอะไรกันอยู่ลูก” นั่นคือเสียงคุณยาย ดั่งขึ้นที่ประตูหลังบ้าน “แม่ไปไหน...ไปแล้วหรือ”

สายน้ำผึ้งวิ่งเล่นออกไปทันที...โผเข้ากอดเอวคุณยายไว้โดยแรง โดยความรู้สึกต้องการที่พึ่งพาซึ่งเหลียวไปทุกทิศทุกทางก็ไม่แลเห็น

“โอ๊ย โอ๊ย” คุณยายร้อง ขณะที่หลานทั้งคู่ขนานบ้างเป็นพัลวัน กอดแขนไว้คนละข้าง “เดี๋ยวยายหกล้ม เเบาๆ แม่คุณ แม่ทูนหัว”

^{๖๐} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๑๑๑.

ทั้งยายและหลานนิ้วเนี่ยกันเดินมานั่งที่โซฟา ดูเก้าอี้ยาวตัว
นี้บอบช้ำขึ้นกายกองที่เดียว ผิดกับเมื่อสักครู่นี้ทั้งว่างวายและเยือก
เย็น”

....

มาลัยรายและสายน้ำผึ้งกอดแขนเธอไว้นั่น คนละข้าง...
ด้วยรักและบูชาอย่างท่วมท้น”^{๖๐}

นอกจากพยายามเติมเต็มความรักความอบอุ่นให้แก่หลานสาวที่กำลังว่าเหว่เนื่องจากเกิด
ปัญหาพ่อแม่หย่าร้างกันแล้ว มัลลิกาก็ได้พยายามบรรเทาให้ปัญหานั้นลดความรุนแรงลง โดยการ
พยายามโน้มน้าวให้ผู้เป็นบิดาเห็นแก่ความรู้สึกของบุตร รวมทั้งชี้ให้เห็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการที่
บิดามารดาแยกทางกันให้บุตรเขยฟัง

“พ่อวรรตคิดดูให้ดี ๆ ลูกเราก็เป็นสาวแล้ว จะทิ้งไปได้อย่างไร...
ไอ้การที่ผู้ชายคนหนึ่งมีเมียน้อย เพราะเมียหลวงมันย่าแยะ แม่ไม่
ประหลาดใจหรอก...ออกจะเห็นใจด้วยซ้ำ”

เธอพูดพลางเหลือบดูหน้าลูกเขย เห็นเคร่งขรึมเงียบงัน ปาก
เม้มนิด ๆ ก็ได้แต่อึดอัด

“มีแม่อยู่ในบ้าน แม่ก็เป็นแค່ยาย แก่แล้วด้วย จะตายวัน
ตายพรุ่งก็ไม่รู้ ใครจะตามดูหลานหนุ่ม ๆ สาว ๆ ไหว เด็กเด็ยนี้ไวยัง
กะปรอท พอบวกบ้านแตกเข้าให้ด้วย...เฮ้อ... พ่อวรรตคิดเอาเอง
แล้วกัน”^{๖๑}

ผู้เขียนได้ให้มัลลิกาแสดงบทบาทตามแนวคิดเรื่องการเป็นที่พึ่งของบุตรหลาน โดยเริ่มจาก
การให้เงินเพื่อไปแก้ไขเหตุการณ์ที่หลานชายคนโตขับรถชนคนเสียชีวิต ทั้งที่ไม่เต็มใจอย่างยิ่ง
เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับการซื้อรถให้หลานของบุตรเขย

“แม่จะให้เช็ค” เธอบอก พลังล้วงกระเป๋าทางเกงหยิบ
กระดาษแผ่นเล็ก ซึ่งเซ็นเรียบร้อยแล้วส่งให้ลูกคนโต

^{๖๐} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๒๑๔-๒๑๗.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙-๕๐.

“ไหนคุณแม่ว่าไม่ให้แล้วไงคะ”

“ก็อยากจะปล่อยให้ดินรนเองเหมือนกัน แต่...เมื่อคืนแม่นอน
ไม่หลับหรอก”

...

“ถ้าจั้น..คุณแม่ก็น่าจะพูดกับพ่อเขาด้วย เขานั่นแหละตัวร้าย
ให้ท้ายเด็กสารพัด ก็ไ้รอดครั้งนี้ ไม่ใช่เพราะเขาหรือคะ...ที่ตามใจซื้อ
ให้ โถ...เจ้าตั้มนะ มันอยากได้อะไรทั้งโลกแหละ ขึ้นชื่อให้ทุกอย่างที่
อยากได้ ก็ต้องเหมาหมดกรุงเทพฯ”

“นี่แหละ ความไม่เข้าท่า” คุณมัลลิกาบอกเรียบๆ “เงินทอง
ตัวเองก็ใช้ว่าจะเหลือเพื่อ ยังอุตสาห์ซื้อรถให้ลูกซี...ไ้ลูกหรือก็ยังไม่
ครบสิบแปด”

...

“ลูกๆ หลานๆ เชื่อคุณแม่คนเดียวเท่านั้นแหละคะ”

ลตามาลย์สรุป

“เชื่อหรือ” คุณมัลลิกาถามหัวเราะๆ “เชื่อแล้วทำไมเจ้าตั้มนมัน
ยังอยากได้รถล่ะ ทั้งๆ ยายเตือนจนคอหอยแทบแตก หรือจะว่าพ่อ
เทอมเขาเชื่อ เขาก็ต้องไม่ซื้อซี แต่นี่เพราะเชื่อไม่จริง”^{๓๓}

ทว่าแม้จะไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงดูบุตรในทางที่ผิดของบุตรสาวและบุตรเขยเพียงไร แต่เมื่อ
เกิดปัญหาขึ้น ผู้เขียนก็สร้างให้ยายเช่นมัลลิกาไม่อาจนิ่งดูตายได้ ดังนั้นเมื่อหลานชายคนโตไม่ไป
โรงเรียน เนื่องจากมีความรู้สึกว่าคุณครูอาจารย์และเพื่อนร่วมโรงเรียน จับจ้องประณามในความผิดที่เขา
ขับรถชนคนตาย หญิงสูงวัยก็พยายามแก้ไขในขั้นแรกด้วยการพูดจาหวานล้อมให้หลานชายเปลี่ยนใจ
แต่ไม่ได้ผล ต่อมาเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้นจนตั้มนหนีออกจากบ้าน เพราะทนภาวะกดดันจากบิดามารดา
ไม่ได้ เมื่อเรื่องคลี่คลายลงจนตั้มนกลับมาอยู่บ้านเช่นเดิม บทบาทของมัลลิกาในฐานะที่พึ่งและผู้แก้ไข
ปัญหาจึงเด่นชัดขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากเธอเข้าใจดีถึงสภาวะจิตใจของวัยรุ่นที่แม้แต่บิดามารดาของ
หลานก็มองข้ามไป

“ตั้มนตื่นเช้าๆ ซี อากาศเช้าๆ สบายนะ”

“ตื่นแล้วตั้มนก็ไมู้จะทำอะไร” เขาตอบ “มันเบื่อไปหมด”

^{๓๓} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๘ - ๙.

“ใจเธอวาบหวิวขึ้นมาอีกแล้ว ...นั่นนะซี...ความเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องกระฉิบกระฉายนเลยจริงๆ เด็กวัยรุ่นตื่นลืมตาดูแสงแดดของวันใหม่โดยไม่มีที่เรียน ไม่มีครู ไม่มีเพื่อน อะไรจะเกิดขึ้นกับเขา ถ้าไม่ให้เขาออกไปเตร็ดเตร่ตามศูนย์การค้า และเข้าไปลองเล่นการพนันแปลกๆ หรือเข้าไปเสพติดอะไรบางอย่างแล้วจะให้เขาทำอะไร

โยนเขาไว้ที่บ้านอันเงียบเชียบนะหรือ...มันยากนักหนาละที่จะบังคับให้เขามีความสุข วัยของเขาไม่ใช่วัยที่จะปลดปล่อย เมื่อต้องจับเจ้าอยู่กับความว่างเปล่า เขาไม่ใช่เธอ วัยรุ่นคือวัยเริ่ม วัยค้น วัยคิด แต่วัยชรา คือวัยร่วง วัยล่า และวัยที่รอวันจบสิ้น..พร้อมกันนั้นก็ต้องทำให้วันแห่งการรอคอยวาระสุดท้ายมีค่าขึ้นมาด้วย

คุณมัลลิกาจึงรู้แต่ใจว่า ถึงอย่างไรเธอก็ต้องเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในเรื่องนี้”

ดังนั้นมัลลิกาจึงเริ่มการแก้ไขปัญหาค้นคว้าแรกด้วยการฟังความคิดเห็นความรู้สึกจากหลานชาย ซึ่งเป็นสิ่งที่บิดามารดาของเขาไม่เคยปฏิบัติมาก่อน “พูดมาเลยลูก พูดมาเลย ต้มมีความในใจอะไรอยากระบายให้ยายฟังก็ระบายมาเลย ยายพร้อมที่จะฟังต้มทุกครั้ง คนเราอยู่ด้วยกันนะลูกนะ ไม่ควรถือว่าเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กหรอก ถ้ามีปัญหาแล้วเราปรึกษากันได้ มันก็ดีจริงไหมลูก เข้า..ต้มบอกมา ต้มอยากยังงี้”^{๒๕} จากนั้นมัลลิกาจึงพยายามหาทางออกของปัญหา ด้วยการส่งต้มไปเรียนต่อต่างประเทศ เพื่อหลีกเลี่ยงจากสภาพและสิ่งแวดล้อมเดิมๆ โดยคิดหาประเทศที่เหมาะสมอย่างรอบคอบ

“...ประเดี๋ยวเถอะ ประเดี๋ยวเธอจะสอบสาวราวเรื่องจากพ่อหนุ่มคนนี้สักหน่อย เพราะได้ยินข่าวมานานักแล้วว่า อังกฤษตามชนบทห่างไกลยังดีอยู่มากโรงเรียนในอังกฤษหรือก็เคร่งครัด สอนแบบเก่าคือมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ สมบูรณ์ ไม่เหมือนอเมริกาซึ่งเรียนตามสบาย แบบผู้ใหญ่ แบบให้อิสระเสรีแก่มนุษย์เท่าเทียมกัน แต่นั่นมันใช้ได้ดีสำหรับคนซึ่งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อคนอื่น ๆ สูงเท่านั้น สำหรับผู้ที่ไม่รู้จักคำคำนี้ ย่อมไม่เหมาะกับอเมริกาโดย

^{๒๔} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๓๑๕.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๖.

สิ้นเชิง การที่เธอคัดค้าน มิให้ทอมส่งลูกไปอยู่กับลุงที่โน่นก็เพราะ
เหตุนี้”^{๒๖}

บทบาทการเป็นที่พึ่งของมัลลิกานั้น ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แค่เพียงบุคคลภายในบ้านเท่านั้น
มัลลิกายังเผื่อแผ่ความช่วยเหลือไปยังครอบครัวของลูกสะใภ้ เช่นในกรณีที่ลูกสะใภ้มาขอร้องให้
มัลลิกานำโฉนดไปประกันตัวหลานชายวัยรุ่นที่มักมีปัญหาเรื่องคดีความ แต่เพราะมัลลิกาคิดว่า
“...จะบอกปิดหรือ ความกินแหนงแคลงใจที่เกาะกินอยู่ระหว่างลูกตัวและลูกสะใภ้ก็จะต้องบานปลาย”^{๒๗}
เธอจึงช่วยเหลือเพื่อรักษาเสถียรภาพของครอบครัวลูกชายไว้ และเพื่อเป็นการช่วยเหลือ “ผู้ที่ช่วยเหลือ
ตนเองไม่ได้” อันเป็นหนึ่งในคุณธรรมเรื่องความเมตตาที่ตัวละครสูงอายุดำเนินยึดถือปฏิบัติ

อาจกล่าวได้ว่าปัญหาของบุตรทั้งสาม รวมทั้งหลานๆ อีกหกคน ล้วนได้รับการชี้แนะ บรรเทา
หรือแก้ไข โดยตัวละครสูงอายุดำเนินทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องการเรียนต่อของหลานชายคนโต
ปัญหาการไม่ยอมรับในความแตกต่างของครอบครัวของหลานสาว ปัญหาของลูกสะใภ้ที่โอบอุ้ม
ครอบครัวเก่าของตนมากเกินไปจนก่อความเดือดร้อน ปัญหาเหล่านี้ต่างถูกขจัดปิดเป่าด้วย
สติปัญญา ความอดทน รวมไปถึงความรักความเอื้ออาทรของหญิงสูงวัยผู้นี้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ตัวละครเช่นมัลลิกาก็มิได้เป็นตัวละครที่แบนปราศจากมิติ ด้วยการแสดง
บทบาทการเป็นที่พึ่ง พร้อมทั้งให้ความรักความห่วงใย แก้ไขปัญหาให้บุตรหลาน โดยไม่เคยเหน็ด
เหนื่อย เบื่อหน่าย หรือย่อท้อแต่เพียงอย่างเดียว

ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครสูงอายุดำเนินมีความสมจริงด้วยการให้แสดงความรู้สึกเช่นปุณชน
ธรรมดา ที่ในบางครั้งที่รู้สึกเบื่อหน่ายในปัญหาของบุตรหลาน ซึ่งบางครั้งเปรียบเสมือนภาวะที่หนักอึ้ง
นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกน้อยใจ เสียใจ ที่บุตรหลานแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือปฏิบัติกับเธอ
อย่างไม่คำนึงถึงความรู้สึก เช่น “...โถหลานนะหลาน ช่างไม่เห็นใจยายมังเลย อะไรๆ ก็มาลงที่ยาย
เรื่องร้ายเรื่องเลวอะไรก็ต้องให้ยายฟังแล้วซื้อมาก่อนใครๆ สังขารของยาย หัวใจยายจะแบกรับข่าว
คราวแบบนี้ไปได้อีกสักกี่น้ำ ก็ยังสงสัย” ผู้พูดครางเสียงเหน้อยด้วยน้ำตาที่ปรี่มตา^{๒๘} แต่ทว่า แทนที่
จะทำให้คุณค่าของตัวละครผู้สูงอายุดำเนินลดถอยลง กลับยิ่งเป็นการทวีความมีค่านับให้เพิ่มพูนมาก
ยิ่งขึ้น เพราะแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเหน็ดเหนื่อยท้อใจอย่างไร ผู้สูงอายุก็ไม่เคยละทิ้งบุตรหลาน
และแม้ว่าจะมีปัญหามากมายเพียงไร ตัวละครสูงอายุเช่นมัลลิกาก็ไม่ทอดทิ้งที่จะเผชิญหน้า

^{๒๖} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๓๓๓ - ๓๓๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕.

เพื่อคนที่เธอรักเช่นบุตรหลานของเธอ ดังที่ผู้เขียนให้มัลลิกาแสดงแนวคิดเช่นนี้ผ่านบทสนทนากับหลานชายว่า

“...คนเรานี้จะเอาสบายทั้งกายและใจไปหมดมันไม่ได้ อย่างยายถ้าคิดหนีก็คงหนีไปนานแล้วจริงไหม...ทำไมตั้มไม่คิดว่า พ่อแม่หรือยายก็น่าจะหนีได้เหมือนกันล่ะ..หือ ทุกคนเขามีสิทธิ์หนีทั้งนั้น แต่ที่ยังเห็นยิ้มแย้มคิบดีอยู่นี่เพราะเขามีความรับผิดชอบ คนเกิดมาแล้วต้องรับผิดชอบ พ่อแม่มีความรับผิดชอบ เราก็ไม่หนี อะไรเกิดขึ้นไม่ว่าดีเลวเราก็อยู่สู้กับมัน สู้ได้ไม่ได้ก็อยู่ ให้มันรู้ไปว่า เราที่มีสองแขนสองขา นี่ จะแพ้สองแขนสองขาของคนอื่น”^{๙๙}

นอกจากผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดของเรื่องผ่านทางตัวละครและองค์ประกอบอื่นชื่อเรื่องก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้เขียนมิได้ละเลยที่จะแฝงนัยบางประการ ดังนั้น “กึ่งมัลลิกา” จึงอาจจะหมายถึงการที่มัลลิกาตัวละครเอกของเรื่อง กระทำตนเป็นที่พึ่งพิงให้แก่บุตรหลาน เปรียบเหมือนกับต้นไม้ ดังที่ผู้เขียนบรรยายตอนหนึ่งว่า “...บุคคลในฐานะเช่นเธอนี้ มักมีภาระหนักคล้ายกันทั้งสิ้น ดูต้นไม้ใหญ่ต้นนั้นเป็นตัวอย่าง เมื่อมันทั้งสูงทั้งใหญ่ มันก็ยอมแผ่กิ่งก้านกว้างเมื่อมันแข็งแรง มันก็ทานได้ทั้งลมและฝนอันหนัก วิหคนกกาบินมาแต่ถิ่นฐานไหน ก็แวะเข้ามาเกาะอาศัยทำรัง ขอปันความอบอุ่นปลอดภัย ผู้คนสัญจรไปมา เหนื่อยนักก็แวะเข้าหาเงาร่มบังแสงแดดอันร้อนระอุ นี่เป็นธรรมชาติของทุกสรรพสิ่ง”^{๑๐๐} เมื่อมัลลิกาดูจดังต้นไม้ บรรดาบุตรหลานของตัวละครตัวนี้ ซึ่งผู้เขียนเปรียบกับ “นกกา” ที่มาอาศัย ด้วยเหตุนี้เอง “กึ่ง” ของ “มัลลิกา” จึงเต็มไปด้วยนกกาที่มาอาศัยเป็นที่พึ่งพิงและหล่อเลี้ยงชีวิตให้เติบโตต่อไป

๒.๓ ผู้สูงอายุดรหะหนักถึงบทบาทของตนในฐานะที่พึ่งของบุตรหลาน : บุษงา และ พจน์

นวนิยายเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุดรหะหนักถึงบทบาทของตนในฐานะที่พึ่งของบุตรหลาน ตัวละครที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ บุษงาและพจน์ ชายหญิงสูงอายุซึ่งมีปัญหาในครอบครัวแตกต่างกันไป หากแต่ทั้งคู่ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นผู้มีค่าของตนต่อครอบครัว ด้วยการเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้แก่ลูกหลาน โดยใช้ความรัก ความคิดสติปัญญา เป็นที่ตั้ง

^{๙๙} กฤษณา อโศกสิน, กึ่งมัลลิกา, หน้า ๓๑๙.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

ผู้เขียนสร้างตัวละครเช่น บุนงา ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาลาน ซึ่งในตอนต้นเรื่อง เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นดูจะเป็นไปในทิศทางที่บุนงาไม่อาจแก้ไขปัญหาใดๆ ได้เลย ด้วยความใจอ่อนและความรักที่มีต่อบุตรอย่างเหลือล้นของเธอ นอกจากการที่เธอย้ายออกมาอยู่เพียงลำพังกับคนใช้เก่าแก่ แทนที่จะอยู่กับบุตรสาวคนเล็ก เหตุเพราะรู้สึกว่าการขัดแย้งระหว่างมารดากับบุตรมีมากขึ้นเรื่อยๆ ตามวันเวลาที่ผ่านไป เนื่องจากความคิดทัศนคติที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะเรื่องที่บุนงามีความเห็นว่าเป็นบุตรสาวเลี้ยงดูบุตรชายของหล่อนอย่างผิดวิธีด้วยการตามใจ ไม่อบรมสั่งสอนในเรื่องกิริยามารยาท หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีผลทำให้หลานชายของเธอเป็นผู้ที่มีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง ไม่คำนึงถึงจิตใจหรือความรู้สึกของผู้ใดนอกจากตนเอง

บทบาทของบุนงาในการแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุมากขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่จงกลนีบุตรสาวคนโต พยายามสร้างเรื่องว่าตนติดค้างหนี้สินกับผู้มีอิทธิพล จนอาจถูกทำร้าย เพื่อหลอกลวงให้บุนงาขายบ้าน โดยมีความมุ่งหวังว่าจะนำเงินนั้นมาใช้ในการเล่นการพนันและมีชีวิตที่สุขสบายอีกครั้ง ปัญหาเรื่องจงกลนีเป็นปัญหาเรื้อรังที่บุนงาไม่อาจตัดสินใจทำอะไรให้เด็ดขาดลงไปได้ จนกระทั่งผู้เขียนสร้างให้บุนงาเกิดความตระหนักว่า เหตุที่บุตรสาวเป็นเช่นนี้ เพราะเธอเองที่เลี้ยงดูโดยวิธีที่ผิดมาตลอด จึงควรที่จะให้บุตรได้แก้ปัญหารวมทั้งเรียนรูชีวิตด้วยตนเองบ้าง แทนที่เธอจะเข้าไปปิดเป่าให้ทุกครั้งทุกคราเช่นเคยเป็น ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาระหว่างบุนงากับลูกสาวคนโต ดังนี้

“แม่เลี้ยงลูกไม่ดี ทำนุบำรุงในทางที่ไม่ถูกต้อง เติบโตขึ้นจึงบิดเบี้ยว ไม่สวยงาม แล้วแม่ก็โง่พอที่จะปล่อยเอาไว้อย่างนั้น ทำใจแล้วทำใจ อีกว่าลูกเป็นลูก...ทั้งหมดนี้แม่โทษความอ่อนแอและความโง่เขลาของแม่เอง แม่เป็นคนแคบคิดอะไรตื้นๆ และประมาท แต่ว่า..พอแล้วไม่มีการทำใจอีกแล้ว”^{๑๑}

คุณค่าของตัวละครตัวนี้จึงมิได้อยู่ที่การแก้ไขปัญหานั้น แต่กลับมีน้ำหนักที่ความพยายามในการโน้มน้าวกล่อมเกล่าให้บุตรหลานเดินไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม แม้ว่าจะเคยพลาดพลั้งเดินหลงทางไปบ้าง ตัวอย่างเช่นในกรณี “มอด” หลานชายของบุนงา มีความรู้สึกเบื่อชีวิตที่สุขสบายของตนเอง เพราะรู้สึกถึงความว่างเปล่าไร้แก่นสาร จึงออกจากบ้านมาใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเช่าหอมช้อหางานเป็นนักร้องตามร้านอาหารเล็กๆ เมื่อบุนงาทราบเรื่องก็ไม่คัดค้าน ทั้งที่ทราบดีว่าอุปสรรคที่มีความกังวลใจอย่างยิ่งกับความเปลี่ยนแปลงของบุตรชาย หากแต่บุนงามีความเห็นว่าการที่หลานชายละเลิกนิสัยเอาแต่ใจตนเอง รวมถึงยึดติดกับความสะดวกสบายที่บิดามารดาช่วยกันสร้างให้

^{๑๑} ว. วจินจักษณ์, เส้นไหมสีเงิน, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี, ๒๕๔๕), หน้า ๕๑๑.

กลับเป็นเรื่องที่ดี ดังนั้นตัวละครสูงอายุนี้จึงแสดงบทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนพัฒนาการในด้านความประพฤติและวิถีชีวิตของหลานชาย เมื่อมอดมาขอความช่วยเหลือเรื่องค่าเทอม เธอก็ยินดีช่วย โดยมีข้อแลกเปลี่ยนให้มอดมาทำงานซ่อมแซมของกระจุกกระจิกต่างๆ รวมทั้งตัดหญ้าเป็นการตอบแทน เพื่อไม่ให้มอดคุ่นชินกับการได้อะไรมาง่ายๆ เช่นที่เคยเป็นมาเสมอ

บทบาทที่ชัดเจนของบุหงาอีกประการก็คือ การช่วยเหลือในเรื่องที่ลูกหลานต้องการ โดยปราศจากพิธีฐานะ หรือโกรธเคืองที่บุตรหลานเคยกระทำตัวไม่ดีกับเธอ เช่นในตอนที่บุตรเขยของเธอป่วยเข้าโรงพยาบาล อุบลวรรณต้องไปคอยเฝ้าและไม่ไว้ใจให้คนใช้ดูแลเองตามลำพัง จึงโทรมารบกวนให้บุหงามาเฝ้าบ้านให้ โดยที่บุหงาไม่ขัดข้อง เพราะไม่อาจทนเห็นบุตรสาวเผชิญความทุกข์อยู่ตามลำพังได้ แม้ว่าสร้างควมลำบากยุ่งยากให้แก่ตนเองก็ตาม “เดี๋ยวแม่จะไปหา ให้อายวเฝ้าบ้าน แล้วพรุ่งนี้ตอนกลางวันแม่จะกลับบ้าน ตอนเย็นแม่จะไปอีก ไปค้างเป็นเพื่อน ลูกจะได้ค่อยหายกลัวใจ”^{๑๒}

เหตุการณ์ตอนที่มอดไม่สบายที่สกลนคร นับเป็นอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความรักความเมตตาที่บุหงามีต่อหลานชายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเธอยินดีและเต็มใจที่จะพยาบาลหลานชายที่กำลังป่วย โดยมีได้คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยอ่อนล้าของตนแม้แต่น้อย ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของมอดผู้เป็นหลานชายว่า “ความเมตตารินหลังมาจากมือเหยี่ยวย่นของคุณยายขณะประทับประคองหลานชาย ถึงแม้ว่ายาตราที่มีฐานะสูงเพียงใดก็ตาม แต่ความเมตตาปราณีก็นับเป็นพลังแรงกล้าอย่างหนึ่งที่แผ่ซ่านเข้าไปได้แม้แต่ในความแข็งกระด้างที่สุด เขาหลับไปด้วยความสบายขึ้น ภาพสุดท้ายที่เห็นก่อนความง่วงงุนเข้ามาครอบงำ คือภาพคุณยายนั่งเฝ้าอยู่ใกล้ๆ อย่างอดทน”^{๑๓} เพราะความอ่อนโยนที่หญิงชรามิให้แก่หลาน ทำให้หนุ่มที่เยอหึงเอาแต่ใจเพราะขาดการอบรมเช่นมอด สัมผัสได้ถึงความรักที่ผู้เป็นยายมิให้ และนี่คือส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาคิดเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

ผู้เขียนสร้างให้บุหงาแสดงบทบาทในการสนับสนุนให้บุตรหลานเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของบุตรสาวคือจงกลณี หรือหลานชาย ในขณะที่บทบาทของชายสูงวัยเช่นพจน์ ไม่เพียงแต่เป็นหลักให้แก่หลานๆ ของตนเท่านั้น หากแต่ยังช่วยในการสร้างความเข้าใจในชีวิต แบ่งเบาบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่เพื่อนบ้านเช่นบุหงาอีกด้วย

^{๑๒} ว.วินิจชัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๘๐.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๑-๓๖๔.

พจน์ แสดงบทบาทที่ชัดเจนโดดเด่นกว่าบุหงาในแง่ของการทดแทนพ่อแม่ให้แก่หลาน เนื่องจากมารดาของเด็กๆ เสียชีวิตไป ส่วนพ่อก็ต้องเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศเพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ พจน์ซึ่งอยู่ในสถานภาพตา จึงต้องเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนหลานแทนพ่อแม่ และชายสูงวัยผู้นี้ก็ทำได้เป็นอย่างดี บ้านของพจน์ซึ่งควรจะเต็มไปด้วยความวุ่นวายเพราะมีวัยรุ่นถึงสี่คนอยู่รวมกัน กลับไม่ยุ่งเหยิงเท่าที่ควรจะเป็น เพราะภายในครอบครัวมีระเบียบกฎเกณฑ์ ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการทำงานบ้านของหลานๆ ก็มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในบ้านว่า ใครทำหน้าที่อะไรในวันไหน จัดเป็นเวรอย่างมีระบบ ทำให้ลดปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งกัน

นอกจากนี้ พจน์ยังแสดงบทบาทในการเป็นผู้ชี้นำอบรมสั่งสอนบุตรหลานในเรื่องต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่เคร่งครัดเข้มงวดจนเกินควร เนื่องจากพจน์มีความยืดหยุ่น และผ่อนปรน พร้อมทั้งยินยอมให้หลานได้เรียนรู้ชีวิตในทิศทางที่เหมาะสมและควรเป็น มิใช่กีดกันหรือตึงกันให้อยู่แต่ในกรอบเพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่ถูกเขียนสร้างให้ตัวละครผู้เป็นหลานสาว คือ ไหมคำ อยู่ในภาวะมีความรัก พจน์ซึ่งเป็นตาก็มิได้ห้ามหวง แต่กลับสั่งสอนตักเตือนให้รู้จักระมัดระวังตัว และควบคุมตนเองให้อยู่ในความพอเหมาะพอดี อย่างเข้าอกเข้าใจในความคิดความต้องการของวัยรุ่น ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

“ผมไม่ได้ว่าอะไร ก็รู้ละว่าหลานผมโตแล้วก็ยอมมีเพื่อนชายมาหา เป็นธรรมดา แต่ว่าอย่าไปเที่ยวไหนกันสองต่อสอง มาคุยกัน ทำโน่นทำนี่สนุกๆ กันที่บ้านได้ ผมไม่ห้าม เขามาผมเองก็เข้าห้อง ไม่ออกมาปะปนด้วย เดี่ยวเขาจะอึดอัด เอาเพื่อนมาบ้านนะดีกว่าไปทะเลนอนๆ อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ไกลนูไกลตาผู้ใหญ่”

พจน์ มิได้มีบทบาทเพื่อแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุแต่เพียงกับบุตรหลานตนเท่านั้น หากแต่ชายสูงวัยผู้นี้ ยังได้แสดงบทบาทการเป็นที่ปรึกษาให้แก่เพื่อนบ้านเช่นบุหงา รวมไปถึงหลานชายของบุหงาทั้งสองคน ก็ได้อาศัยแนวคิด สติปัญญาของพจน์ในการแก้ไขปัญหาชีวิตของตนบางประการ ยกตัวอย่างเช่น “มอด” หลานชายของบุหงาซึ่งเคยเป็นบุคคลที่เอาแต่ใจตนอย่างยิ่ง ก็ได้รับการอบรมตักเตือน รวมทั้งให้แง่คิด ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นเสมือนการจุดประกายให้มอดลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังคำพูดต่อไปนี้ “...ว่ายังไงหือ คุณมอด ตาว่ายังไงหือ คุณจะเข้าใจเอาตอนที่ คุณแก่ๆ เท่าผม แล้วถึงตอนนั้นคุณทำบุญกวาดน้ำไปให้ผม ผมจะได้หรือเปล่าก็ไม่รู้ คุณทำบุญกับ

^{๓๓} ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๕๗๗.

คนแก่เสียตั้งแต่ยังไม่ตายไม่ดีกว่าหรือ อย่างคุณยายของคุณนี่แหละ ไร้คุณนิรไร้คุณน้อยก็ทนเอา ต่อไปคุณแก่ตัวลง ลูกหลานจะได้ทนคุณได้เหมือนกัน”^{**}

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เขียนแสดงให้เห็นแนวคิดของเรื่องในเรื่องคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านทางบทบาทของตัวละครเอกทั้งสองตัว ซึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าทั้งพจน์และบุหงา มิได้เป็นเพียงชายชราหญิงชราที่ปราศจากความหมายหรือคุณค่า หากแต่เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อบุตรหลานและคนใกล้ชิด เพราะมีบทบาทในการเป็นที่พึ่งพิง แก้ไขปัญหา ช่วยชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต อันเป็นสิ่งที่ทรงความหมายและทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อคนรุ่นหลัง

การตั้งชื่อเรื่องก็เป็นส่วนหนึ่งของผู้เขียนใช้ในการสื่อแนวคิดของเรื่องไปยังผู้อ่าน ดังนั้น “เส้นไหมสีเงิน” อาจหมายถึง เส้นผมที่เป็นหงอกสีขาวโพลนเพราะความชรา แต่แทนที่ผู้จะใช้คำว่าขาว ผู้เขียนกลับเปรียบเป็นสี “เงิน” ซึ่งแสดงควมมีค่า อันอาจมีนัยหมายถึงประสบการณ์ในชีวิตของผู้สูงอายุที่มาพร้อมกับความชรา ในขณะที่เส้นไหมแสดงถึงความอ่อนนุ่ม บอบบาง ต้องอาศัยการทะนุถนอม ด้วยเหตุนี้เองเส้นไหมสีเงินจึงหมายความถึงผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งสูงค่าที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญ

๒.๔ ผู้สูงอายุคือผู้ปลอบประโลม หล่อเลี้ยง ยึดเหนี่ยวจิตใจ : ป้าจันทร์

นวนิยายเรื่อง *ฝั่งแสงจันทร์* ผู้แต่งเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุคือผู้ปลอบประโลม หล่อเลี้ยง ยึดเหนี่ยวจิตใจ ใ้บุคคลสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความหวัง ความฝัน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ ป้าจันทร์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความหมายและคุณค่าอย่างยิ่งต่อชีวิตตั้งเกนหนุ่มที่ต้องรอนแรมไร้ที่พึ่งพิงอาศัย ชายหนุ่มเหล่านี้ต่างเป็นผู้ที่ปราศจากครอบครัว ไร้ญาติขาดมิตร พวกเขาจึงได้ยึดเอาป้าจันทร์และบ้านของแกเปรียบเสมือนฝั่งไว้พักพิงยามอ่อนล้าเหน็ดเหนื่อยมาจากกลางทะเล

ตัวละครผู้สูงอายุเช่นป้าจันทร์แสดงให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตข้อหนึ่งว่า มนุษย์ทุกผู้ต้องมีความหวังความฝันเป็นเสมือนหลักชัยอยู่เบื้องหน้า ไว้ไว้คว้าและรอคอย เพื่อมิให้ชีวิตเปล่าเปลี่ยวสิ้นหวัง ไร้ทิศทาง เพราะชีวิตคนนั้นควรมีหลักไว้ยึดเหนี่ยว และเป็นเสมือนแรงใจให้ดำเนินชีวิตต่อไป เพื่อวันข้างหน้าที่ดีกว่า ดังเช่นบทสนทนาระหว่างป้าจันทร์กับพล ชายหนุ่มที่เป็นผู้เล่าเรื่อง

^{**} ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๒๖๒.

“เที่ยวมามากแล้วก็หยุดพักผ่อนเสียบ้าง ร่างกายจะได้
แข็งแรง” แก้วว่า

ผมเพียงแต่ถอนหายใจเบาๆ ขอเป็นฝ่ายนั่งฟังแกพูดดีกว่า
ขึ้นผมพูดอะไรออกมาหลายๆ อาจหลังเผด็จการตัวเอง

“ออกทะเลมานานไม่นึกเบื่อบ้างวิพล” ป้าจันทร์โย้ตัวมา
ข้างหน้าเล็กน้อย

“เบื่อ” ผมตอบเบา

“รู้สึกเบื่อก็น่าจะคิดอะไรได้” เสียงแหบต่ำของแกมีกระแส
เสียดแทงขอบกล^{๖๖}

บทบาทของป้าจันทร์จึงได้แสดงถึงความเป็นผู้คอยกระตุ้นให้หนุ่มตั้งเกทั้งสี่คน คิดถึงอนาคต
สร้างครอบครัว ทำตัวเป็นคนดี เลิกสำมะเลเทเมาเพื่อเก็บหอมรอบริบเงินไว้ตั้งตัว แต่ในขณะเดียวกัน
ป้าจันทร์ก็ห่วงใยและไม่เคยซ้ำเติมเมื่อชายหนุ่มเหล่านี้ผิดพลาดหรือมีปัญหาใดเกิดขึ้นในชีวิต แต่กลับ
ปลอบประโลมเท่าที่จะทำได้

“ไหนเอ็งว่าหมั้นสาวแล้วไงล่ะ ไม่ตบไม่แต่งแล้วเรอะ นี่
คู่หมั้นรู้หรือเปล่าว่าเอ็งจะไปเรือใหญ่”

แววตาของโทนสลดดูบ หน้าเปลี่ยนสีไปรวดเร็ว เขาก็มหัน
ลงขบริมฝีปาก มือสองข้างกำเข้าหากันแน่น ป้าจิมและป้าจันทร์
รวมทั้งเราสามคนต่างนั่งเงียบ รู้สึกเหมือนเนิ่นนานเหลือกว่าโทนจะ
คลายกำปั้นออกและเงยหน้าขึ้น

“ไม่แต่งแล้วละป้า ทุกอย่างยกเลิกหมด กลับมาก่อหยหาคน
ใหม่” ป้าจันทร์จ้องหน้าโทนนิ่งและนาน แววตาของแกคล้าย
พยายามถ่ายทอดความหวังดี ปลอบประโลมเท่าที่คนอย่างแกจะทำ
ได้ ริมฝีปากหนาเม้มเข้าหากัน

“ช่างมันเถอะนะ” แกพูด

“ไปออสเตรเลียบางทีเอ็งอาจได้เมียฝรั่ง” โทนได้แต่ผินยิ้ม

ป้าจันทร์พยักหน้าเนิบๆ แล้วพูดขึ้นอีก “อยู่ฝั่งนี้ไม่ดีก็ไปที่อื่น
คนเรารู้จักดิ้นรนนะดีแล้ว ป้าเอาใจช่วย”^{๖๗}

^{๖๖} ประชาคม ลุนาชัย, ผังแสงจันทร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

^{๖๗} ประชาคม ลุนาชัย, ผังแสงจันทร์, หน้า ๒๑๕.

ป้าจันทร์มิใช่เพียงสร้างความหวัง จุดประกายความฝันให้แก่ตัวละครตัวอื่นเท่านั้น แต่หญิงสูงวัยผู้นี้ ตั้งความหวังรอคอยบุตรชายสองคนที่เดินทางไปทำมาหาเลี้ยงชีพยังถิ่นอื่น กลับมาอยู่รวมกันเป็นครอบครัวอีกครั้ง ด้วยความหวังนี้ป้าจันทร์จึงต่อสู้โรคร้ายไข้เจ็บที่รุมเร้ามาได้เนิ่นนาน โดยที่ตัวแกเองไม่รู้เลยว่า บุตรชายสองคนนั้นได้ตายจากกันไปนานแล้ว และอาจเพราะบุตรชายนี้เอง ที่ทำให้ป้าจันทร์มีความรู้สึกผูกพันกับตังเกตุหนุ่มทั้งสี่มาก เนื่องจากชายหนุ่มทั้งสี่มีอาชีพประมงเช่นเดียวกับบุตรชาย รวมถึงอายุที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครและองค์ประกอบอื่นในเรื่องแล้ว ชื่อเรื่องก็เป็นส่วนสำคัญที่ผู้เขียนใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวความคิด ความหมายของ “ฝั่ง” สำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กลางทะเล ให้ความรู้สึกมั่นคง เป็นหลักให้พึ่งพิง และเป็นเสมือนจุดหมายของการเดินทาง ในขณะที่ “แสงจันทร์” ให้ความรู้สึกร่มเย็น นุ่มนวล ชื่อตัวละครสำคัญของเรื่องคือ “ป้าจันทร์” จึงเสมือนว่าผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของตัวละครตัวนี้ โดยเปรียบตัวละครเช่นป้าจันทร์เหมือนฝั่งอันงดงามร่มเย็น เช่นเดียวกับแสงจันทร์ที่ทอแสงอ่อนในยามค่ำคืน เพราะน้ำใจ ความรัก ความปรารถนาดีของแกเองที่มีมอบให้แก่คนหนุ่มซึ่งมิได้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดแม้แต่น้อย

๒.๕ ผู้สูงอายุเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้แก่

บุตรหลาน : ปู่พลี

ในเรื่อง *ตะเกียงแก้ว* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตรหลาน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ ปู่พลีและปู่เครื่อง ซึ่งเป็นเสมือนตัวอย่างในการใช้ชีวิต โดยเป็นทั้งตัวอย่างที่ดีและไม่ดี ปะปนกันไป ตามลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งสองตัว ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

ผู้เขียนสร้างให้ “ปู่พลี” เป็นตัวละครที่มีความน่านับถือ ยกย่อง ไม่ว่าจะเป็นในด้านความคิดสติปัญญาซึ่งมีความทันสมัย เป็นผู้มีความยุติธรรม มีการใช้ชีวิตที่ประกอบไปด้วยหลักธรรม เลี้ยงหลานชายทั้งคู่อย่างเอาใจใส่ ให้ทั้งความรู้และความรักอย่างพร้อมมูล บทบาทของปู่พลีจึงอยู่ในฐานะผู้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ยกตัวอย่างเช่น เรื่องความซื่อสัตย์ ที่หลานชายทั้งสองรวมทั้งครอบครัวยึดถือ

“ปู่พลีมีกฎเกณฑ์เคร่งครัดในการดำรงชีวิตตลอดมาว่า เป็นข้าราชการต้องไม่โกงไม่กิน เพราะงบประมาณที่นำมาใช้จ่าย ล้วนแล้วมาจากภาษีที่เก็บจากประชาชน เป็นนักการเมืองต้องไม่หาทางทำธุรกิจจากตำแหน่งหน้าที่ เป็นนักการค้าต้องไม่คดในช่องอใน

กระดุก หาทาง 'ก๊อบปี้' ลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ปลอมปนสินค้าด้วยวิธีการ
นานาหวังหลอกลวงผู้ซื้อทุกรูปแบบ" หลานชายทั้งสองและสมาชิก
ในครอบครัวจึงยึดถือความซื่อสัตย์ไว้ปฏิบัติโดยทั่วถึงตลอดมา^{๙๙}

นอกจากบทบาทในการเป็นแบบอย่างแล้ว ปุฬายังมีบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การ
เป็นที่ปรึกษาของบุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นลูกหลานหรือคนใกล้ชิด ล้วนแล้วต้องอาศัย
ความคิด สติปัญญา ของปุฬีในการชี้แนะแนวทาง เช่น เรื่องการเลือกคู่ของหลานชาย ปุฬีก็ให้
แนวทางว่า "เพราะนั่น เรื่องเลือกผู้หญิงนี่ก็เป็นเรื่องยากอีกอย่างของเอ็ง..." ปุวกเข้าสู่เรื่องที่ค้างไว้
"เห็นมันหย่ามันโครมๆ ไหม เห็นแล้วต้องเก็บเป็นตัวอย่าง การนอนกันมันง่าย แต่นอนแล้วทำอะไรที่
ดิงตามต่อไปได้ไหม ไหวไหม มันยาก อยู่กับคนอื่นนี่มันยากทั้งนั้น..."^{๑๐๐} ซึ่งไม่เพียงเฉพาะหลานชาย
เท่านั้น แม้กับตัวละครอื่นเช่นหลานของเพื่อนเก่าผู้รู้จักกันมานาน ปุฬีก็ให้ความเห็นเรื่องนี้ว่า "...
ต้องดูนิสัยกันนานหน่อย ไม่ใช่เจอปั๊บแต่งปั๊บ อยู่ไปไม่เท่าไร ใต้นั้นก็ไม่ตรงกัน ใตโน้นก็ไปกัน
ไม่ได้ หนักเข้ามันก็เบื่อ...แต่งงานนี้สำคัญ ต้องไม่แต่งเพราะอารมณ์"^{๑๐๑}

ผู้เขียนสร้างให้ปุฬีแสดงบทบาทของการเป็นผู้อบรมสั่งสอน โดยผ่านทางพฤติกรรมของปุฬี
ที่คอยสั่งสอน ตักเตือน บุคคลที่อยู่ใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลานๆ ของเพื่อน อันอาจกล่าวได้ว่า
เป็นบทบาทที่กระทำแทนปู่ย่าตายายของเยาวชนเหล่านั้นด้วย

"เชษฐ...หุดไปเคี้ยวไป มันน่าเกลียดคนาลูกนา" ปุฬีดึง
เตือน

"แค่อ้าปากเคี้ยว ก็น่าเกลียดแทบแย่แล้ว...แล้วก็อย่าให้
ดั่งจี้บ.." เจ้าหนูก็เลยหยุดหุด หุบปากที่กำลังอ้ากว้างลงทันใด

โกกิล่าจึงสัพยอก "อย่าร้องไห้ละ เชษฐ"

"ไอ้...ร้องเรื่องอะไรหนู ปุฒมันระชินแล้ว" ปุฬีพยักเพียดไป
ทางญาติของย่า

"ก็คิดดูซี ทั้งเจ้าเชื้อทั้งยายจคงเคยว่าหลานสักแอะมัย เจ้า
เชื่อนะไม่ต้องพูดกันละ ตั้งแต่เชษฐตีมาจนปานนี้ มันไม่เคยสอน
หลานเลยซักคำ...ไซ้มัยเชษฐ"

^{๙๙} กัญญาธิดา, ตะเกียงแก้ว, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๐.

^{๑๐๐} กัญญาธิดา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๘๗.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๕.

“ก็ปฐมนแทนแล้วไงอะ” เจ้าหนูย้อนตอบ

“เออ..ใช่..ปฐมนแทนแล้ว ก็เพราะไม่มีใครสอนเชิงใจ

ไซรีเปล่า”^{๕๐}

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดผ่านทางบทบาทของตัวละคร รวมไปถึงองค์ประกอบอื่นที่ประกอบขึ้น เพื่อนำเสนอ รวมไปถึงชื่อเรื่อง *ตะเกียงแก้ว* จึงอาจตีความว่า ผู้สูงอายุที่มีความคิดสติปัญญาอันเฉียบแหลม ดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา ย่อมเปรียบเสมือนตะเกียงที่ส่องแสงนำทางชีวิตบุตรหลานให้ลุกลมสว่างสดใส พ้นจากความมืดมิดเห็นผิดเป็นชอบ หากบุพการีผู้ใดทำได้เช่นนี้ ย่อมมิใช่ตะเกียงธรรมดา แต่เป็นตะเกียง “แก้ว” ที่สูงค่า ควรแก่การยกย่องบูชา ให้สมกับคุณค่าอันยิ่งใหญ่

ดังเช่นที่ผู้เขียนบอกกล่าวไว้ในคำนำว่า “หัวหน้าครอบครัวจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ถือว่าเป็นผู้บริหารระดับสูงที่ต้องมีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ เป็นที่เคารพรักและนับถืออย่างเทียบพร้อมของลูกบ้าน คุ้มบ้านและคุ้มคนในบ้านให้กลมเกลียวสามัคคี และอยู่เย็นเป็นสุข จนเป็นประหนึ่งไฟส่องทางให้คนในครอบครัวได้ทุกวาระ ไม่ว่าจะไฟนั้นจะเป็นแค่ดวงเทียน ตะเกียง และไฟฟ้าดวงเล็กๆก็ตาม ยามเมื่อคนในครอบครัวก้าวเดิน หากแลเห็นทางเดินชัดเจน เดินถูกต้องตรงทาง ย่อมนับได้ว่าครอบครัวนั้นโชคดีที่มีแสงสว่าง... ผู้บริหารครอบครัวที่ ‘บริหารเป็น’ จึงคือตะเกียงแก้วของลูกหลาน และญาติสนิทมิตรสหาย”^{๕๑}

๒.๖ ผู้สูงอายุและบุคคลวัยหนุ่มสาวสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ ชดเชยส่วนที่ขาดของกันและกัน : ไมตรี และพุดซ้อน

นวนิยายเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุและบุคคลวัยหนุ่มสาวสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ ชดเชยส่วนที่ขาดของกันและกัน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ ไมตรี และพุดซ้อน ชายหญิงสูงอายุ ที่ให้การดูแลหลานสาวและหลานชายของตนมาอย่างดี มีบทบาทในการทำหน้าที่แทนพ่อแม่ อบรมเลี้ยงดู สั่งสอนตักเตือนเอาใจใส่ มอบความรักให้อย่างเปี่ยมล้น หนุ่มสาวทั้งสองผู้เติบโตมาด้วยการเลี้ยงดูของตาและย่า จึงเติบโตเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ยึดถือในคุณธรรมเรื่องความกตัญญู ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้สูงอายุอย่างดียิ่ง เพราะเห็นความสำคัญของการมีบุพการีอยู่ในบ้านว่า สามารถเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ลูกหลาน รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหามากมายที่เกิดขึ้นกับชีวิตของทั้งคู่

^{๕๐} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๒๐๑.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

บทบาทของไมตรี เคนชัดในฐานะผู้คอยตักเตือนชี้แนะแนวทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของ ปมปัญหารักที่นับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของเรื่อง นำพาความขัดแย้งและความหนักใจ มาสู่ตัวละคร โดยที่ไมตรี และพุดซ้อนมีวิธีการและบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน หากแต่ทั้งคู่ก็สามารถ บรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการเช่นเดียวกัน

ไมตรีมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนให้เห็นว่าผู้สูงอายุและคนต่างวัยสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสุขรอบคอบ รวมทั้งประสบการณ์ชีวิต อันอาจนำมาเป็นดังบทเรียน เพื่อเตือนใจให้วัยเยาว์ได้ถูกคิดเรื่องบางประการที่อาจหลงลืมละเลยไป และนี่คือสิ่งที่ทำให้ตัวละครผู้ เป็นหลานเช่นมาคี มีคุณสมบัติบางประการที่ “คนสมัยใหม่” บางคนที่ไม่เคยเห็นคุณค่าของสิ่งงดงาม ในอดีต ดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านความคิดของตัวละครเช่นอุณากรรณ

“นับเป็นครั้งแรกที่เขาชื่นชอบและชมเชยหญิงสาวผู้เยาว์วัยกว่า... ใน เชนที่แลเห็นหล่อนแก่และเก่าเสมอด้วยผู้อาวุโสในเชิงที่นำความเก่า และเก่ามาประยุกต์ใช้ได้กลิ่นกลมสมจริงกับความใหม่จัดของยุคกาลที่ กำลังวิ่งเร็ว มาคีมิได้ขาดอิสระใด ๆ ในชีวิต มิได้ขาดแม้ความเป็น ตัวเป็นตนของตนเอง มันขึ้นอยู่กับว่าหล่อนจะทำหรือไม่ทำเท่านั้น แท้จริงทวดกับตา ถ่านเก่าสองก้อนเป็นเพียงองค์ประกอบชั้นพื้นฐาน บ้านศาลโคกรสร้างที่เป็นผนังแน่นเหนียวของเดาใหญ่ มิได้รับรองกอง เพลิง ตั้งแต่ริบหรี่..จนกระทั่งลุกโชน ส่วนการราไฟหรือพัดกระพือให้ พลุเพลิงเวลาใด ยามไหน ย่อมเป็นสิทธิ์เป็นส่วนของหล่อนเองที่จะ รู้จักและเข้าใจใช้ไฟในตัวของตนนั้น กับถ่านเก่า ๆ ของสองก้อน และถ่านใหม่ ๆ ที่หามา”^{๕๓}

เช่นเดียวกับที่ผู้สูงอายุเช่น พุดซ้อน ซึ่งมีบทบาทในการเลี้ยงดูเอาใจใส่หลานชายคอยชี้แนะ แนวทาง วางพื้นฐานให้แก่ชีวิต จนอุณากรรณมีคุณสมบัติที่ผนวกความเก่าเข้ากับความใหม่อย่าง แนบเนียน เช่นเดียวกับมาคี “อุณากรรณมิใช่คนโง่ เขามองใครต่อใครอยู่เสียบๆ เขาจับเอานิสัยลึกลับ ซึ่ง ของคนโบราณมาประยุกต์ได้กับความรวดเร็วฉับไวของคนสมัยใหม่เหมือนกัน ดูเขา ‘แก่’ กว่าหนุ่ม ร่วมสมัยเพราะเหตุนี้ เพราะไม่เอาแต่เร็วจน ‘ตื่น’ หากช้าและลึกลับ”^{๕๔}

^{๕๓} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕๑.

^{๕๔} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๕๔๔.

การนำเสนอแนวคิดของผู้เขียน ไม่เพียงแต่ผ่านตัวละครหรือองค์ประกอบอื่นๆ เท่านั้น การตั้งชื่อเรื่องก็เป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ผู้เขียนให้ “ด่านเก่า” เปรียบได้กับผู้สูงอายุเพราะวัยที่ผ่านเลย ทำให้สังขารร่วงโรยดุจดังด่านเก่าที่ผ่านการใช้งานมานาน ต่างจาก “ไฟใหม่” ที่หมายถึงหนุ่มสาวรุ่นใหม่ ยังมีแรงและพลังที่ลุกโชนอยู่ในกาย ด่านเก่ากับไฟใหม่นี้อาจสื่อให้เห็นความขัดแย้งระหว่างกันนั่นคือ “ความเก่า” และ “ความใหม่” แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วก็จะเห็นความสอดคล้องว่าด่านเก่านั้นมีคุณค่ายิ่งในการดับ “ไฟใหม่” ที่เผาไหม้แรงเกินควรในบางครั้งคราว ดังนั้นทั้งสองสิ่งจึงต้องคู่กันเพื่อชดเชยหรือเติมเต็มในส่วนที่อีกฝ่ายอาจบกพร่องหรือขาดหายไป เป็น “ด่านเก่าไฟใหม่” ที่ประสานไปด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคม

ดังที่ผู้เขียนบรรยายตอนหนึ่งว่า “คนแก่...ที่เป็นความหมายในใจหนุ่มสาว อาจเหมือนด่านเก่าที่พวกเขาเหยียดออกจากเตาไฟ พลังบ่นว่าหยาบหยามแล้วเอาด่านใหม่ใส่เข้าไปแทน เนื่องจากไม่สมเกียรติสมศักดิ์ศรีสำหรับไฟใหม่ ๆ อย่างพวกเขาเสียแล้วก็ได้ ด่านเก่าก้อนเล็กจึงเจียมใจเจียมตนว่าพลังน้อยร่อยหรอ เพราะเผาไหม้มาช้านาน ถูกใช้งานมานาน รอเวลาสูญสลายกลายเป็นขี้เถ้ากองหนึ่งเท่านั้นเอง คุณสมบัติที่พอจะมีเหลืออยู่บ้าง ก็อาจเพียงแค่ใช้ขีดเครื่องเงินเครื่องโลหะหรือไม่ก็ตักเอามากลบเกลี่ยบนกองเพลิงที่มีด่านใหม่ไฟใหม่แรงเกินควร ทั้งๆ ไม่ควรจะแรง”^{๕๕}

๒.๗ ผู้สูงอายุและคนวัยหนุ่มสาว ควรทำความเข้าใจ เรียนรู้ ซึ่งกันและกัน : มุหนายนวนิยายเรื่อง อุทยานเครื่องเทศ ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุและคนวัยหนุ่มสาว ควรทำความเข้าใจ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ มุหนาย นหญิงชราวัยแปดสิบเอ็ดปี ที่มีความทันสมัยในเรื่องความคิด ทศนคติ การใช้ชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังคงไว้ซึ่งการเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของยุคสมัย ด้วยการมีความรู้ในเชิงสมุนไพรอย่างดีเยี่ยม

มุหนายมีบทบาทในการแสดงวิถีชีวิตของคนวัยสูงอายุที่สามารถปรับตัวเองเข้ากับยุคสมัยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยไม่ละทิ้งความเป็นตัวของตัวเอง และคุณค่าของความเก่าที่น่าชื่นชม ยกตัวอย่างเช่น การแต่งตัวของมุหนาย ที่ผสมผสานความเก่ากับใหม่ได้อย่างแนบเนียนน่าดู เมื่อผนวกเข้ากับกิริยาวาจาท่าทีที่ครึกครื้นทันสมัย ไม่คร่ำครึโบราณ ก็ยิ่งทำให้มุหนายเป็นตัวละครที่สร้างความสนใจให้แก่บุคคลต่างวัยที่อยู่รอบข้างหรือพบเจอ มากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

^{๕๕} กฤษณา อโศกสิน, ด่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๕๔๐.

“เราหันไปทางมารดาผู้ลงจากรถเรียบร้อยแล้ว แลเห็นชัดเจนว่าผู้
อาวูโสมุ่งใจกระเบนผ้าลายสีระกำดอกเก๋าที่นุ่งจนเนื้อผ้านิ่ม สวม
เสื้อสีนวลแขนกระบอกคอปัด ผมไม่ตัด เพียงแต่ตัดทรงดอกกระทุ่ม
หวีเสย สวมรองเท้าผ้าใบ ใส่ถุงเท้าสีเนื้อครบเครื่องโอ้โฮ...คุณย่า
แต่งตัวม้ามั่นอะไรกระนั้นหนอ กานพลูนี้กินใจ ยิ่งเพิ่มความชอบพอ
ในผู้สูงวัยนิสัยแปลกทวิคุณ”^{๙๖}

ผู้เขียนแสดงให้เห็นบทบาทของมุน่าย ในการแก้ไขปัญหาย่างมีประสิทธิภาพไหวพริบ แสดง
ความมีสติปัญญาที่ไม่เสื่อมถอยไปตามอายุ ในตอนหนึ่งเมื่อมุน่ายกล่าวถึงการทำข้าวบ้านลือว่าบ้าน
ของเธอนั้นมีผีสิงจนทำให้มีนักข่าวมาทำข่าวกันอย่างวุ่นวาย เธอจึงบอกปิดไปด้วยไหวพริบของเธอว่า
“ชั้นอยู่เอง ยังไม่รู้เลยว่าบ้านที่ตัวอยู่มีผีสิง สงสัยชั้นละมั้งที่เป็นผี เดินตรวจรอบบ้านนะ ก็จะไม่
อะไรกะคนแก่ล่ะ นอนไม่ค่อยหลับก็เลยเดินดึก ๆ”^{๙๗} ด้วยเหตุนี้ทั้งกานพลูและคำแสดงจึงรู้สึกทั้ง
ในไหวพริบของมุน่าย และบังเกิดความชื่นชมในตัวคนชราผู้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเช่นมุน่ายพยายามเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของโลกผ่านลูกหลาน
ซึ่งนับได้ว่าเป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แม้เธอจะมีความชื่นชอบการแต่งกายและ
วิธีการรับประทานอาหารอย่างคนรุ่นเก่า แต่เธอก็สามารถทำตนเองให้ทันโลกทันสมัยได้อยู่เสมอ
ดังนั้นตัวละครสูงอายุเช่นเธอจึงมีความน่าสนใจ ดึงดูดให้บุคคลต่างวัยพึงใจที่จะรู้จัก คบหา พร้อมทั้ง
ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์ที่มุน่ายสร้างสมมาในตนเอง

การตั้งชื่อเรื่อง *อุทยานเครื่องเทศ* จึงเปรียบเสมือนตัวละครหลายตัวในเรื่อง ที่มีชื่อเป็น
เครื่องเทศชนิดต่างๆ กัน เช่น กานพลู การบูร คำสวด ตีปาลี พริกไทย ฯลฯ ซึ่งมีความแตกต่างในด้าน
อายุ เพศ วัย หรือแม้แต่ความคิด หากแต่ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์เมื่อผสมปนเปให้เข้ากันเป็น
อย่างดี เปรียบกับการทำอาหาร ผู้ที่รู้จักใช้เครื่องเทศทุกชนิด ในปริมาณที่เหมาะสม ย่อมทำอาหาร
ออกมาได้รสชาติดีฉ่ำใจ ผู้ที่รู้จักคบคนให้หลากหลาย เลือกเอาส่วนดีของคนนั้นๆ มาปรับใช้ในชีวิต
โดยมิได้แบ่งเขาแบ่งเราด้วยความแตกต่างระหว่างวัย ก็ย่อมมีชีวิตที่มีความสุขฉ่ำนั้น เช่นเดียวกับ
มุน่ายหญิงสูงวัยที่มียอมให้อายุมาเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

^{๙๖} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๔๓.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๙.

ตั้งที่ผู้เขียนบอกกล่าวไว้ในคำนำตอนหนึ่งว่า “คนนั้น...มีทั้งสูงวัยและอ่อนวัย ด้วยข้าพเจ้าถือว่า... ยามเมื่อก้าวเข้าสู่ปลายชีวิต พึงบังควรคบหาผู้เยาว์ เพื่อรับทราบความรู้สึกนึกคิดและการเปลี่ยนแปลงนานาที่สมัยของตนเองไม่เคยมี รวมทั้งเพื่อฝากมรดกทางปัญญาและประสบการณ์ไว้แก่เด็ก ส่วนเด็กก็ควรทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้มีอายุ เพื่อจะได้มีกฝนกลมเกลียวตนเองด้วยสิ่งที่มีผู้ใหญ่ผ่านมากในวันเวลาก่อนตนเกิดหรือก่อนตนเติบโต เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จากวัยหนึ่งสู่อีกวัยหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการพบกันครึ่งทางหรือสุดทาง”^{๔๔}

๒.๘ ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างทันสมัย พึ่งตนเองและเป็น ที่พึ่งให้แก่ผู้อื่น : วิฑู

ในเรื่อง www.คุณย่า.com ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมอย่างก้าวทัน ไม่ล้าหลัง ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ “วิฑู” หญิงวัยหกสิบปี ที่มีฐานะ การศึกษา ความคิด สติปัญญาอยู่ในระดับสูง สตรีสูงอายุผู้นี้เป็นเสมือนผู้นำของกลุ่มเพื่อนสูงวัยด้วยกัน ให้ก้าวเข้ามาสู่โลกยุคปัจจุบัน ด้วยการหันมาสนใจวิทยาการคอมพิวเตอร์ และนี่เองคือที่มาของการสร้างคุณค่า แรงบันดาลใจแก่คนสูงอายุอีกมากมายในสังคม ให้รู้ว่าตนเองยังมีศักยภาพในการทำหลายสิ่งหลายอย่าง โดยเฉพาะการติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งวัยไม่ใช่ข้อจำกัดแต่อย่างใด ดังเช่นที่ผู้เขียนให้วิฑูแสดงความคิดเห็นผ่านบทสนทนาโต้ตอบกับเชียวบุตรีชายว่า

“แม้ตั้งใจจะหาประโยชน์อะไรจากอินเทอร์เน็ตเล่าครับ ระดับ
อย่างแม่ผมว่าอ่านหนังสือพิมพ์ หรือดูเคเบิลทีวีก็ไม่ตกข่าวแล้ว”

“ก็ใช่ เขียว” แม่แย้งคำพูดของผม “แต่แม่อยากจะแสดงให้เห็น
ใครๆ เห็นว่า คนที่เข้าวัยหลังเกษียณแล้วมีความสนใจเรื่องไฮเทค
สาขาที่สำคัญมากในขณะนี้ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้ และ
พวกเราไม่เห็นจะต้องนั่งอ่านหนังสือหรือดูทีวีอยู่คนเดียวเลย เราอาจ
มีเพื่อนที่ติดต่อกันได้ทั่วโลก โดยผ่านไอ้เจ้าอินเทอร์เน็ตนี่แหละ เขียว
รู้ไหม แม่เนี่ยคิดเฟื่องอยากจะเปิดเว็บไซต์ใหม่เพื่อประโยชน์ด้าน
ร่างกาย และจิตใจของคนวัยเกษียณด้วยซ้ำ”^{๔๕}

^{๔๔} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๔

^{๔๕} ดวงใจ, www.คุณย่า.com, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐๗.

บทบาทของวิทูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเว็บไซต์ที่ตัวละครตัวนี้ริเริ่มสร้างขึ้นในเรื่อง รวมไปถึงอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ ที่เปิดสอนความรู้ทางคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุทั่วไป ทำให้ผู้อ่านไม่เพียงตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงชีวิต จิตใจ ความคิด ความฝัน และความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้เขียนได้เน้นย้ำผ่านตัวละครว่า ผู้สูงอายุก็มีความคิด ความฝัน ความปรารถนาในการใช้ชีวิต เช่นเดียวกับวัยอื่นๆ สิ่งเหล่านี้มิได้เลือนหายไปตามกาลเวลาหรือวัยที่ล่วงผ่านไป ดังเช่นที่ผู้เขียนให้วิทูอธิบายแก่เด็กรุ่นใหม่ว่า “...คนแก่แต่ละคนเขามีความสุขในชองวัยต่างๆ แอบซ่อนอยู่ที่นั่น ถ้าคนต่างวัยเข้าใจกัน และช่วยให้คนสูงอายุเหล่านั้นังดีของดีของแต่ละคนออกมา ก็จะเป็นการปิดช่องว่างระหว่างวัยของคนในสังคมได้...ขอโทษนะ ย่าเล่าเสียยืดยาวเลย หลานๆ เมื่อย”^{๔๐}

นอกจากการก้าวทันเทคโนโลยีทางวิทยาการคอมพิวเตอร์แล้ว ผู้เขียนก็ได้ให้วิทูแสดงบทบาทของการเป็นผู้สูงอายุที่สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ด้วยการสนใจวิถีชีวิตของผู้คนยุคใหม่ เช่นการเดินทางด้วยรถไฟฟ้า ก็เป็นสิ่งที่วิทูให้ความสนใจและใช้บริการอยู่เสมอ พร้อมทั้งพยายามโน้มน้าวใจให้มีตรสหายทดลองใช้เดินทาง

บทบาทของวิทูตัวละครสำคัญของเรื่อง มิได้มีเพียงแค่นำเสนอแนวคิดในส่วนของความก้าวทันเทคโนโลยีของผู้สูงอายุเท่านั้น หากแต่วิทูยังเป็นตัวอย่างของผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเอง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตน รวมทั้งให้การช่วยเหลือแก่มิตรสหาย รวมไปถึงบุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

นอกจากการให้ตัวละครเป็นผู้แสดงบทบาทเพื่อนำเสนอแนวคิดแล้ว ผู้เขียนยังใช้ชื่อเรื่องเป็นกลวิธีในการนำเสนออีกประการหนึ่ง กล่าวคือเลียนแบบชื่อของเว็บไซต์ที่เสมือนเป็นที่อยู่ของข้อมูลในการใช้งานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คำว่า “www” มาจาก World Wide Web อันหมายถึงบริการข้อมูลมัลติมีเดียทั่วไป อาจมีข้อความ ภาพ เสียง ซึ่งเมื่อตามมาด้วยคำว่า “คุณย่า” อันบ่งบอกถึงสถานภาพของวิทู ตัวละครสำคัญของเรื่อง ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการสร้างเว็บไซต์เพื่อผู้สูงอายุ ชื่อนวนิยายเรื่อง www.คุณย่า.com จึงเสมือนเป็นสื่อบอกถึงความก้าวทันวิทยาการคอมพิวเตอร์อันเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้สูงอายุสามารถจะเรียนรู้ ทำความเข้าใจได้

^{๔๐} ดวงใจ, www.คุณย่า.com, หน้า ๒๔๒.

๒.๘ ผู้สูงอายุต่างประเทศ มีปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน : พลโทแก้วและใจจันทร์

นวนิยายเรื่อง *สมการวัย* ผู้เขียนเสนอแนวคิดหลักว่า ผู้สูงอายุต่างประเทศ มีปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทสัมพันธ์กับแนวคิดของเรื่อง ได้แก่ พลโทแก้วกับใจจันทร์ ผู้อยู่ในช่วงภาวะเปลี่ยนผ่านของชีวิต คือจากวัยทำงานสู่วัยเกษียณ อันส่งผลให้การใช้ชีวิตของตัวละครทั้งคู่เปลี่ยนแปลงไป นำมาซึ่งปัญหาในชีวิตคู่ หากแต่ผู้เขียนแสดงให้เห็นความแตกต่างตรงที่ปัญหาในชีวิตคู่ของพลโทแก้ว จบลงด้วยการหย่าร้าง สร้างปัญหาในเชิงความคิด ทศนคติในการแต่งงานให้แก่บุตรสาว จนทำให้มีผลพวงแห่งปัญหาตามมามากมาย ในขณะที่ปัญหาของใจจันทร์สามารถแก้ไขได้โดยที่ครอบครัวไม่แตกร้าง

บทบาทของพลโทแก้วแสดงให้เห็นว่าปัญหาของบุคคลในวัยเกษียณนั้น มีความซับซ้อนเพราะหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ที่บุคคลนั้นๆ อาจไม่ได้เตรียมใจยอมรับ เช่นที่แก้วเกิดปัญหากับพวงเพชรภรรยา เนื่องจากเขายังไม่อาจยอมรับความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านหน้าที่การงานและวิถีชีวิต “เมื่อก่อนนี้เขาเคยคิดว่าถ้าหากเขาวางจากการงานเมื่อใดคงสบาย..ไม่ต้องมีภาระหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ต้องคิดถึงเรื่องงานที่จะต้องวางแผน ต้องประชุม ต้องรับคำสั่งและออกคำสั่ง... แต่พอมาถึงวันนี้...เขากลับรู้สึกแปลกๆ รู้สึกมันว่างเปล่าไปหมด ตัวเขา สมองที่เคยชินกับการครุ่นคิด...มันว่าง มันโหวงเหวงเหมือนไม่ใช่ตัวเขา...พลโทแก้ว ราชกิจยุทธการ...อย่างไรก็ตาม...เขาก็นั่งจมอยู่อย่างนั้น”^{๕๖}

เช่นเดียวกับที่ผู้เป็นภรรยายอมรับกับสภาพการณ์รวมไปถึงฐานะทางบ้านไม่ได้ เมื่อสามีเกษียณ เนื่องจากในขณะที่พลโทแก้วอยู่ในระหว่างรับราชการ ด้วยยศที่ค่อนข้างสูง ทำให้มีผู้ได้บังคับบัญชาเป็นจำนวนมาก บรรดาผู้ได้บังคับบัญชา เช่น คนขับรถประจำตำแหน่งรวมไปถึงครอบครัวของบรรดานายทหาร พร้อมทั้งแม่บ้าน แม่ครัว ต่างพากันมาช่วยงาน ไม่ว่าจะป็นงานบ้านหรือช่วยเลี้ยงลูกของบุตรสาวคนโตที่ฝากไว้กับพ่อแม่ เพราะตนและสามีเดินทางไปเรียนต่อยังต่างประเทศ ดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นถึงสภาพความแตกต่างของครอบครัวพลโทแก้วก่อนและหลังการเกษียณ ผ่านสายตาของตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องว่า

“...ท่านปลดเกษียณแล้ว มิน่าเล่า เมื่อหกเจ็ดเดือนก่อน หล่อนเคยแวะมาหาคุณที่พวงเพชร ตอนนั้นผู้คนยังคึกคัก คุณที่มีรถยนต์ใช้ มีคนขับส่วนตัว มีบริวารรับใช้ในบ้านตั้งหกเจ็ดคน เฉพาะที่เลี้ยง

^{๕๖} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, *สมการวัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๓๑), หน้า ๔๖.

หลานเข้าไปตามคนแล้ว เมื่อมาตอนนั้นเสียงเล่นกับเด็กให้เกรียวกราวไปหมด วันนี้...เจี๊ยบเจี๊ยบ...^{๕๖}

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ รวมไปถึงฐานะหน้าตาทางสังคม ลดน้อยลงไปมากหลังจากที่พลโทแก่แล้ว เกษียณ เงินบำนาญรวมไปถึงเงินตอบแทนต่างๆ ที่ได้รับ ก็ไม่มากพอที่จะใช้ชีวิตอย่างหรูหราเช่นที่เคยเป็น จึงต้องประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยการให้คนทำงานบ้านออกไป คงไว้แต่ที่เลี้ยงที่มีหน้าที่เลี้ยงหลานชายสองคนเท่านั้น ความเป็นอยู่ในบ้านเปลี่ยนแปลงไป ภาระหน้าที่งานบ้านก็เพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้พวงเพชรมีอาการหงุดหงิด เพราะความไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งยังไม่เข้าใจในพื้นฐานทางความคิดและอารมณ์ของแก่แล้วในช่วงวัยเปลี่ยนผ่าน ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นตามมา ดังเช่นบทสนทนาของตัวละครทั้งสองตัวต่อไปนี้

“คนอื่นเขาก็เกษียณออกมาเลี้ยงหลานเพลินๆ กันทั้งนั้น คุณนี่แปลก”

ใครจะเพลินก็เชิญเพลินไปเถอะ แต่ไม่ใช่ฉัน ฉันไม่เคยคิดจะเกษียณออกมาทำงานบ้านแทนเธอ”

“ตายจริง..นี่คุณตั้งใจจะให้ฉันกลับทำงานบ้าน บ่รณินบิติคุณเหมือนเมื่อก่อนๆ นี้อีกรีคะนี่”

...ไม่ไหวแล้ว อายุปานนี้แล้ว ถึงจะยังไม่แก่ แต่ก็ไม่อยากปรณินบิติใครแล้ว เคยสบาย เคยแต่ใช้เสียงสั่ง ถ้าต้องลงมือเองเหมือนเมื่อก่อนๆ ตอนที่ผัวยังเป็นแค่นายร้อย นายพัน..โอ๊ย..ไม่ไหว...

แก่แล้วอยากจะบอกว่า ไม่ต้องมานั่งทำกับข้าวปรณินบิติพัควิกันหรอกแค่ออยู่บ้านด้วยกัน เอาใจกันบ้างให้มันหวานหู...บางทีก็อาจจะพอ...แต่เห็นทำท่าตระหนกตกใจ รังเกียจจริงอนขึ้นมาสืบเสียดก่อนดังนี้ ก็เลยหมั่นไส้ไม่อยากพูด...^{๕๗}

นอกจากความเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การงานอันส่งผลไปถึงสภาวะอารมณ์แล้ว ความเหงาและความรู้สึกโดดเดี่ยวก็เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้พลโทแก่แล้วต้องออกจากบ้านไปเพื่อแสวงหาเพื่อน และเรียกร้องเอาตัวตนเก่าๆ ที่เขารู้สึกว่าน่าภูมิใจน่ายกย่องกลับคืนมา เพราะเมื่อภรรยาออกจากบ้าน

^{๕๖} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๔๕.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓-๖๔.

ไปเพื่อเข้าสังคม ทั้งบ้านก็เหลือเพียงคนรับใช้กับหลานสองคนเท่านั้น เนื่องจากบุตรสาวทั้งสามต่างมีภาระหน้าที่ ทำให้ไม่อาจอยู่บ้านกับบิดามารดาได้ ดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านความคิดคำนึงของเขาว่า

"...ลูกสาวคนโตของเขา...พลอยพวงแต่งงานกับเพื่อนเรียนมหาวิทยาลัยรุ่นเดียวกันเมื่อห้าปีก่อน...ทั้งพ่อและแม่ก็บินปร้อไปเรียนต่อปริญญาโท กระทั่งเขาคือกเตอร์ด้วยกันทั้งคู่แน่.. ลูกสาวคนที่สอง...ดวงเพชรสวยงามประเปรี้ยว พอจบมัธยมปลายก็ไปเรียนต่ออังกฤษสี่ห้าปี กลับเข้ามาทำงานบริษัทการบินต่างประเทศ ร่อนเร่ไปกับเครื่องบินจนแทบจะหาเวลากลับมานอนบ้านไม่ได้ เพราะบางที่แม่เจ้าประคุณกินนอนที่อพาร์ทเมนต์ของเพื่อนใกล้ๆ สนามบินนั่นเอง คนที่สาม...เก็จไพฑูริย์ เคยเป็นลูกรักของพ่อมาตั้งแต่ยังเด็ก พอเริ่มเป็นสาว ขอไปเรียนต่ออย่างเดียวกับพี่สาวคนกลาง เพิ่งไปได้แค่สองปีเท่านั้นเอง ตอนพ่อเกษียณอายุออกมา จึงไม่มีลูกสาวอยู่ด้วยสักคนเดียว"^{**}

ดังนั้นในช่วงแรกเมื่อเกิดปัญหาขึ้นระหว่างบิดามารดา จึงไม่มีบุตรสาวคนโตอยู่ใกล้ซิด แม้เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น ดวงเพชรบุตรสาวคนกลางที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาคนแรก ก็มีได้พยายามแก้ไข แต่กลับคิดอย่างเห็นแก่ตัวว่า "ธรรมดาเมื่อบ้านช่องยังอุ่นหนาฝาคั่งอยู่ หล่อนกลับมาบ้านเป็นครั้งเป็นคราวก็เพื่อพักผ่อนให้สบายใจก่อนกลับไปทำงานหนัก แม้จะสนุกและเงินเดือนสูง แต่มันก็เป็นงานหนักมาก แต่หล่อนกลับมาคราวนี้ ดูเหมือนจะมีเรื่องหนักใจแทนสบายใจ ไม่นึกว่าการปลดเกษียณของพ่อ จะทำให้บรรยากาศและความเป็นไปในบ้านแปรผันไปอย่างรวดเร็ว ทั้งๆ ที่ความจริงนั้นก็เป็นที่รู้ๆ กันมานานแล้วว่าจะต้องถึงวันนี้...ลงเป็นแบบนี้ละก็ ต่อไปหล่อนเห็นจะไม่กลับมาอนบ้านอีกเป็นแน่"^{**} แม้ว่าต่อมาดวงเพชรจะเล่าเรื่องราวไปยังพี่สาวคนโตเพื่อให้กลับมาบ้าน ทว่าเมื่อพลอยพวงกลับมาก็ทำเพียงแค่นำบุตรชายทั้งคู่ไปให้บิดามารดาของสามีหล่อนเป็นผู้เลี้ยงดูแทน เนื่องจากเห็นว่าบิดามารดาของหล่อนไม่อาจดูแลหลานได้ดีเท่าที่หล่อนคาดไว้ ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าเพราะความไม่ใส่ใจในปัญหาของบิดามารดา รวมไปถึงการนำหลานออกไปจากการดูแล ยิ่งทำให้สถานการณ์ระหว่างสามีภรรยาเลวร้ายลง เนื่องจากเมื่อไม่มีหลานให้ต้องห่วงใย พวงเพชรภรรยาของพลโทแก้วก็ออกจากบ้านไปเข้าสังคมมากขึ้น

^{**} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๔๒ - ๔๓.

^{**} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

ดังนั้นบทบาทในช่วงแรกของพลโทแก้วจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงปัญหาที่เกิดขึ้นกับสภาพการณ์ใหม่ของตนเอง รวมทั้งปัญหาเรื่องผู้หญิงคนใหม่ที่เขาไปติดพัน ในระหว่างที่กำลังเกิดอารมณ์เหงาและฟุ้งซ่าน บทบาทของชายสูงวัยเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิดอุบัติเหตุเครื่องบินตกจนทำให้ลูกสาวคนกลางเสียชีวิต พลโทแก้วเริ่มยอมรับได้ถึงความเปลี่ยนแปลงของตนเอง ตระหนักถึงวัยที่เลยผ่าน และสิ่งต่างๆ ที่ควรกระทำ รวมทั้งเรื่องของเด็กชายเกิดเหิงที่เป็นหลานของตน

กล่าวคือชายสูงอายุผู้นี้ได้พยายามแก้ไขปัญหาที่เรื้อรังของตน ในเรื่องชีวิตคู่ครั้งใหม่กับเสาวรภยหญิงที่มีอายุน้อยกว่าถึงสิบกว่าปี ซึ่งกำลังจะกลับไปหาคนรักเก่า พลโทแก้วจึงตัดสินใจออกจากบ้านเสาวรภยมายู่กับบุตรสาวคนโต เนื่องจากรู้สึกอบอุ่นและพอใจในการดูแลของหลานๆ ทั้งที่ก่อนหน้านี้เป็นสิ่งที่ไม่ปรารถนา เพราะทำให้รู้สึกว่าตนเองเสมือนเป็นคนอ่อนแอ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องตกเป็นภาระแก่ผู้อื่น ผู้เขียนได้แสดงความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของพลโทแก้วผ่านการบรรยายดังต่อไปนี้

...ได้ยินเสียงรถยนต์วิ่งเข้าบ้าน เสียงเปิดปิดประตูรถ แล้วก็
มีเสียงพูดสลับกับผู้ใหญ่นั่งข้างอะอะ...ลูกหลานของเขาคงกลับจาก
ทำงานและกลับจากโรงเรียนแล้ว เขาไม่ได้ยินเสียงผู้คนวุ่นวายแบบนี้
มานานแล้ว นับแต่แยกกันกับภรรยา ส่งตาฮึดตาเอ็ดให้มา
อยู่กับคุณย่า แล้วเขาก็ไปเช่าห้องพักอยู่จนกระทั่งย้ายเข้าบ้าน
เสาวรภย

จำได้ว่าระยะนั้นเขาเกิดความรำคาญเสียงเหล่านี้จนแทบจะ
ทนไม่ได้

แต่มาบัดนี้...ขณะนี้ ชั่วระยะเวลาห่างกันเพียงแค่สองสามปี
เขากลับรู้สึกว่ามันมีชีวิตชีวา มันให้ความรู้สึกแตกต่างออกไปจาก
ความเงียบสงบที่บ้านเสาวรภย...^{๕๖}

แก้วมีบทบาทมากขึ้นในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กชายเกิดเหิง เมื่อเกิดความขัดแย้งกันระหว่างเก็จไพฑูรย์ลูกสาวคนเล็กซึ่งเป็นแม่บุญธรรมมาตั้งแต่เด็กชายถือกำเนิด กับอิตริผู้เป็นย่าของเกิดเหิง เพื่อช่วงชิงสิทธิความเป็นผู้ปกครอง ทั้งที่เพิ่งทราบความสัมพันธ์ทางสายเลือดนี้จากจดหมายของดวงเพชรที่เขียนไปถึงลูกชายของเธอก่อน ผู้เขียนให้แก้วแสดงบทบาทส่วนนี้ด้วยการไปขอร้อง

^{๕๖} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๕๙๓ - ๕๙๔.

พวงเพชรภรรยาเก่าให้ช่วยเหลือแก้ไขพหุรูปในด้านการเงิน เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นำเด็กชายเกิดเทิงคืนมาจากย่า

ปัญหาของแก้วในเรื่องความเปลี่ยนแปลงขณะอยู่ในภาวะเปลี่ยนผ่านของชีวิตคลี่คลายภายหลังจากครอบครัวล่มสลาย แต่ปัญหาของใจจันทร์ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันตรงที่ไม่อาจจะรับความเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันของชีวิต หลังจากต้องเกษียณอายุงาน รวมทั้งสภาพร่างกายที่อยู่ในวัยหมดประจำเดือน อันส่งผลกระทบต่อจิตใจ จากภาวะที่เรียกกันว่า "วัยทอง" ทำให้ลักษณะนิสัยจนไปถึงความคิดมีการเปลี่ยนแปลง เช่น รู้จักจุกจิกมากขึ้น เจ้าอารมณ์ รวมทั้งรู้สึกเย็นชาต่อสามีและบุตร ทั้งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านตัวละครต่างๆ รอบตัวใจจันทร์ดังนี้

"...เมื่อก่อนนี้ไม่เห็นคุณผู้หญิงรู้จักจุกจิกแบบนี้ เดี่ยวนี้คุณผู้หญิงเป็นอะไรไปไม่ทราบทุกสิ่งทุกอย่างไม่ถูกใจคุณผู้หญิงไปเสียหมด เดี่ยวหรือตุ้ยเย็น รื้อครว เดี่ยวถามถึงไฉ่โน่นไฉนนี่ บางทีคุณผู้หญิงเธอก็เก็บของเธอเอง แล้วเธอมาถามสดใส สดใสจะไปจำได้ยังไงกันคะ...กับข้าวเหมือนกัน สดใสเคยทำของสดใสมาตั้งหลายปี พอเธอเข้าครัวเธอก็บอกว่าไม่ถูกเสียแล้ว...เดียงเธอ เธอก็โกรธ เธอเป็นอะไรไปก็ไม่ทราบ"^{๕๕}

"...เท่าที่เขาสังเกตใจจันทร์ในระยะนี้ ค่อนข้างจะรู้สึกเหมือนกันว่าหล่อนชักจะเริ่มขี้นบ่น บางครั้งในเรื่องที่หล่อนไม่สนใจใยดีมาก่อน"^{๕๖}

"เดี๋ยวนี้พ่อเขาเล่นกอล์ฟแล้วเรอะแม่ เกิดพิตอะไรขึ้นมา ก่อนๆ ไม่เห็นเคยสนใจ"

"แม่บอกให้เขาเล่นเองแหละ จะได้มีอะไรสนุกๆ เพลินๆ เป็นขอบบีกับเขาเสียบ้าง มันหมดสมัยที่จะเกาะกันแจเหมือนตอนที่ลูกยังเล็กๆ อยู่แล้ว"

เสียงของมารดาราบเรียบ มีความเย็นชาไร้ความโยเยอย่างแต่ก่อนแผ่อยู่ด้วย จนกระทั่งจามีกรู้สึกเอือมๆ ในอกอย่างไรพิกล"^{๕๗}

^{๕๕} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๒๗๕.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๖.

ทว่าด้วยความรักความใกล้ชิดที่ครอบครัวนี้มีให้แก่กัน ผู้เขียนจึงแสดงให้เห็นว่าปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยบุตรชาย บุตรสาว ซึ่งให้ความใส่ใจกับปัญหาระหว่างบิดามารดาอย่างยิ่ง เพราะ “...จามีกรเติบโตขึ้นมาด้วยความละเอียดอ่อนของความรัก เขามีความรู้สึกไวต่ออารมณ์และความสัมพันธ์ของพ่อแม่มาแต่ไหนแต่ไร...”^{๖๐} ดังนั้นจามีกรจึงพยายามทำความเข้าใจกับบิดาในเรื่องปัญหาของภาวะหมดประจำเดือนของมารดา เพื่อบรรเทาความขัดแย้งลงไปบางส่วน จากนั้นบุตรชายและบุตรสาวของใจจันทร์ทั้งคู่ ก็ร่วมมือกันอุปโลกน์หลานคือเด็กชายเกิดเทิงให้ใจจันทร์เลี้ยงดู เพราะรู้ว่าผู้เป็นมารดามีจุดอ่อนที่ความรักบุตรเป็นอย่างยิ่ง พร้อมทั้งมั่นใจว่าความรักนั้นจะต้องถ่ายทอดไปยังหลานด้วย

ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า บทบาทความเป็นยาที่ใจจันทร์ได้รับ ทำให้เธอรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง และตระหนักถึงภาระของการเป็นบุพการี “ใจจันทร์แปร่งหนืดๆ กับคำว่า ‘คุณย่า’ คงเหมือนกับ ‘คุณย่า’ ยิงสาวอีกหลายๆ คนที่เพิ่งเริ่มเป็นคุณย่าครั้งแรกนั่นแหละ...รู้สึกแปลก ๆ ปนปลื้มนิดๆ...ช่างเถอะ...ถึงแม้ของไอ้หนูจะเป็นใครก็ตาม ไอ้หนูก็เป็นสายโลหิตของจามีกร”^{๖๑} ด้วยเหตุนี้เอง ใจจันทร์จึงมีสภาพจิตใจดีขึ้น และปรับตัวเข้ากับภาวะเกษียณโดยไม่มีปัญหาเรื่องความเหงา หรือคิดว่าตนไร้ค่า เช่นเคยเป็น

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง โดยผ่านทางชื่อเรื่อง ดังที่สำนักพิมพ์ใส่ไว้ในคำโปรยปกหลังว่า “สมการ หมายถึงความสมดุลของสองสิ่งในทางคณิตศาสตร์ ไม่ยากที่จะแก้สมการเพื่อทำให้เกิดความสมดุล แต่สำหรับชีวิตที่ซับซ้อนทั้งอารมณ์และจิตใจ คงเป็นเรื่องยากที่จะแก้สมการชีวิต ให้ทุกชีวิตสมดุล ปราศจากส่วนเกินส่วนขาด...ในวัยสูงอายุที่ชีวิตครบทุกสิ่ง ต้องการมากกว่าความรัก นั่นคือความเข้าใจและความเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข และพร้อมที่จะอภัยให้กันตลอดไป” การแก้ไขปัญหาในชีวิตอันเกิดขึ้นเพราะภาวะของการเกษียณอายุ รวมไปถึงความเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกาย จึงจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ การยอมรับของคู่ชีวิต รวมไปถึงบุตรหลาน

อาจกล่าวได้ว่า เด็กชายเกิดเทิงนี่เองที่ทำให้ตัวละครหลายตัวสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตของตัวเอง โดยผู้เขียนเปรียบปัญหาต่างๆ กับสมการคณิตศาสตร์ที่ต้องมีการ “ตีโจทย์” ขบคิด ใคร่ครวญ วิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบหรือข้อสรุป สมการวัยจึงเป็นสมการที่แสดงให้เห็นความแตกต่างอันซับซ้อน

^{๖๐} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๓๐๗.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๖.

ของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครซึ่งมีเพศต่างกัน ทำให้สภาพจิตใจของตัวละคร รวมไปถึงพฤติกรรมต่างๆที่แสดงออกต่างกัน ส่งผลให้มีวิธีการในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน

จากการศึกษานวนิยายกลุ่มข้อมูลทั้ง ๙ เรื่อง พบว่าแนวคิดของทุกเรื่องเน้นความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยแตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละเรื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์แนวคิดของทุกเรื่องโดยภาพรวม สามารถสรุปได้ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอความคิดประการหนึ่งที่สำคัญคือ ผู้สูงอายุคือทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าสำหรับครอบครัวและสังคม ซึ่งคุณค่านั้นมีได้ลดถอยลงไปอายุที่มากขึ้นหรือตามร่างกายที่เสื่อมสภาพ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องอายุไม่ใช่อุปสรรคของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างวัย หากบุคคลพยายามยอมรับความต่างนั้นบนพื้นฐานของความเข้าใจ

ปัญหาของผู้สูงอายุที่ปรากฏในนวนิยาย

ผู้วิจัยสังเกตถึงประเด็นในการนำเสนอบทบาทตัวละครผู้สูงอายุประเด็นหนึ่งที่มีความน่าสนใจคือ ผู้เขียนแสดงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตัวละครผู้สูงอายุ โดยปัญหานั้นอาจเกิดขึ้นเพราะตัวละครเอง หรือเกิดขึ้นเพราะบุคคลอื่น อันอาจจะเป็นบุตรหลาน หรือสังคมก็ตาม การหาแนวทางแก้ไข หรือแม้แต่การยอมรับว่าปัญหานั้นๆ ไม่อาจแก้ไขได้ ด้วยการเรียนรู้ที่จะยอมรับ วางใจเป็นอุเบกขา เหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำผู้อ่านไปสู่คุณค่าของผู้สูงอายุอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครผู้สูงอายุของนักเขียนนวนิยายกลุ่มข้อมูล เพื่อนำเสนอบทบาทของตัวละครผู้สูงอายุนั้น มีประเด็นน่าสนใจคือ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันปัญหาของผู้สูงอายุมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งปัญหาที่มาจากตัวผู้สูงอายุเอง เช่นทัศนคติ สุขภาพ ฯลฯ หรือปัญหาที่มาจากบุตรหลาน รวมทั้งสังคม โดยอาจสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ

ปัญหาสุขภาพที่เสื่อมถอยไปตามวัย เป็นปัญหาแรกๆที่ผู้เขียนนวนิยายหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากวัยที่เปลี่ยนไป ส่งผลต่อวิถีชีวิต รวมไปถึงจิตใจและความคิดของผู้สูงอายุ เนื่องจากเมื่อสภาพร่างกายอยู่ในสภาวะเจ็บป่วย อ่อนแอ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ผู้สูงวัยย่อมต้องการการเอาใจใส่ดูแลจากบุตรหลานมากเป็นพิเศษ

จากการศึกษานวนิยายกลุ่มข้อมูลพบว่า ปัญหาในด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทคือ ประเภทแรก ปัญหาที่มาจากสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยไปตามอายุ ประเภทที่สอง ปัญหาที่มาจากโรคเรื้อรัง ประเภทที่สาม ปัญหาที่มาจากฮอร์โมนเพศเปลี่ยนแปลง

ประเภทแรก ปัญหาที่มาจากสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยไปตามอายุนั้น ปรากฏในนวนิยายกลุ่มข้อมูลดังต่อไปนี้ *ถ่านเก่าไฟใหม่* ดังจะเห็นได้จาก ตัวละครสูงวัยที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นปัญหาสุขภาพที่มีที่มาจากวัย โดยผู้เขียนได้พยายามแสดงให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุนั้นเป็นอย่างไร โดยอาจจะใช้ตัวละครอื่นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิด หรือใช้วิธีการบรรยายโดยตรง เช่น การที่ผู้เขียนให้ตัวละครเช่น พุดซ้อน คิดคำนึงถึงแม่สามีซึ่งมีอายุมาก และไม่สามารรถช่วยเหลือตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ จำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดว่า

คุณพุดซ้อนคิด...เมื่อมองผ่านไปยังผู้เฒ่า...ใจกระหวัดถึงคุณหญิงแม่ผัวขึ้นมาเรื่อย ๆ ป่านะนี้ คุณทวดของอุณากรรณจะเป็นฉันใดบ้างก็ไม่ต้องสงสัยเลย เธอใจไม่ถูก จะอาละวาดเหมือนสาว ๆ ก็ไม่ได้เท่าที่ได้ก็เพียงแค่เอ็ดแล้วน้ำตาตก คุณพุดซ้อนวาทคิดแล้วมีแต่หวั่นไหว...ก้อนแข็ง ๆ แล่นขึ้นมาตั้งอยู่ตรงคอ...เพราะหวนสงสาร...ผู้ชราซึ่งชราถึงขนาดต้องคอยพึ่งพาความแข็งแรงของคนที่ยังแข็งขันและมีเรี่ยวแรง ย่อมตกที่นั่งลำบากนัก คุณเด็กอ่อนรอกคอยมือมารดาช่วยอุ้มชู หากถูกทิ้งตายอยู่ในเบาะโดยไม่มีใครเหลียวแล ก็รังแต่จะคืนรนด้วยความโหยหิว...หิวทั้งอาหารและความอบอุ่นอาหาร^{๒๖}

ประเภทที่สอง ปัญหาที่มาจากโรคเรื้อรังและโรคที่เกิดขึ้นเฉียบพลัน ปรากฏในนวนิยายกลุ่มข้อมูลดังต่อไปนี้ *คือรักและหวัง ผิ่งแสงจันทร์ ตะเกียงแก้ว* โดยผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นว่า สุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุนั้น โดยปกติมีความอ่อนแอไม่แข็งแรงเช่นคนในวัยหนุ่มสาว เมื่อมีโรคเรื้อรังประจำตัว ก็ยิ่งทวีความรุนแรงของโรคนั้นมากยิ่งขึ้น เมื่อผนวกเข้ากับปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจด้วยแล้ว การดูแลรักษาตนเองก็ไม่อาจจะกระทำได้อย่างเต็มที่เท่าที่ควร เช่น การบรรยายถึงการรักษาตัวจากโรคหอบหืดเรื้อรังของตาเทียม ตัวละครสูงวัยจากเรื่อง *คือรักและหวัง*

...ขณะนี้เขารู้แต่ว่าเงินไม่ก็ร้อยบาทที่ได้มาตอนไปเล่นหนังตะลุงหมดไปกับค่ายาตามที่หมอสั่ง ทั้งยากิน ยาฉีด ต้องกินยาทุกหกชั่วโมง ยาเม็ดหนึ่งก็ราคาตั้งหกสลึง ...เงินหมด ยาก็หมด ...คิดถึงลูกสาวลูกชายต่างเจียบหายไป อีกอย่างคงไม่ค่อยมีเงิน

^{๒๖} กฤษณา อโศกสิน, *ถ่านเก่าไฟใหม่*, หน้า ๔๒๑.

จึงไม่มาเยี่ยมพ่อ เดียวนี้อะไรๆ ก็แพง ยิ่งคนมีลูกมีเด้าหลายคน
หาเท่าไรไม่เคยพอใช้ เขาเองก็ไม่อยากจะไปเบียดเบียนลูกๆ”

ประเภทที่สาม ปัญหาที่มาจากฮอริโมนเพศเปลี่ยนแปลง ปรากฏในนวนิยายกลุ่มข้อมูล
ดังต่อไปนี้ *สมการวัย* ซึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีความเปลี่ยนแปลงในด้านสภาพจิตใจ
อันมีผลมาจากฮอริโมนเพศที่เปลี่ยนไปตามวัย ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลใกล้ชิดที่ไม่เข้าใจใน
ธรรมชาติส่วนนี้ ดังเช่น การบรรยายถึงความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงวัยหมดประจำเดือน

“...ผู้หญิงเมนโอะพอสนะอารมณ์แปรปรวน บางทีนี้สยใจคอ
อาจจะพานเปลี่ยนไปหมดเลยก็ได้ อย่างเช่นเคยใจเย็นก็กลับ
ดุเดือดเลือดพล่านอะไรทำนองนั้น บางคนเป็นหนักถึงขนาดเบื้อ
แฟนก็ยังมิ...เพราะอะไร...เพราะธรรมชาติของผู้หญิงที่ต้องแบก
ความลำบากยุ่งยากไ้เรื่องเลือดเรื่องมดลูกนี่นะสิ พอถึงเวลาข้าง
ในมันเปลี่ยนแปลงข้างนอกมันก็เลยพลอยยุ่งเหยิงไปด้วย...”^{๖๔}

๒) ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน

ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ผู้เขียนนวนิยาย
หลายเรื่องสอดแทรกไว้ในผลงาน อาจกล่าวได้ว่านักเขียนได้ทำหน้าที่เป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจ
ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ที่ยาววัยกว่า ให้ทราบแนวความคิด ทศนคติ รวมไปถึงความรู้สึกของทั้งสอง
ฝ่าย ดังเช่น บทสนทนาระหว่างตัวละครสูงวัยสองตัว จากเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน* ที่แสดงให้เห็นถึง
ความแตกต่างในด้านความคิด และการพยายามปรับตัวให้เข้ากับยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ในขณะที่ตัว
ละครเช่นบุหงา ไม่อาจจะทนเห็นบุตรทำสิ่งใดที่เธอคิดว่าไม่ถูกต้องเหมาะสมได้ บุญศรีตัวละครที่เป็น
เพื่อนก็พยายามชี้แจงให้เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา และให้มองว่าการแนะนำอบรมสั่งสอนนั้น บางครั้งก็
ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ โดยนำมาเปรียบเทียบว่าแม้พระที่จะเทศน์สั่งสอน
ประชาชน ยังต้องรอให้คนอาราธนา คือเชิญให้เทศน์ก่อน

^{๖๓} วัฒน์ วรรณยางกูร, *คือรักและหวัง*, หน้า ๒๐๓.

^{๖๔} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, *สมการวัย*, หน้า ๓๐๙.

“...ฉันไม่ได้หมายความว่า จะให้ลูกเขามาส่งเสียให้แม่กิน
แม่ใช้หрок บุญศรีฉันเองไม่ได้จ่ายอะไรมาก พอมีรายได้ส่วนตัว
นิดหน่อย จากที่คุณบำรุงเขาทิ้งเอาไว้ให้ก็พอแล้ว แต่ว่า...”

เธอตริ๊กตรองว่าจะพูดดีหรือไม่ แล้วตัดสินใจว่าอีกฝ่าย
เป็นเพื่อนเก่า ไม่ต้องปิดบังอะไรกันมาก

“ฉันเข้ากับลูกไม่ได้ ความคิดความอ่านเขามันคนละเรื่อง
กับเรา บางทีเขาทำอะไร ฉันก็หวาดเสียวแทนเขา กลัวว่า
ผลร้ายมันเกิดขึ้น เราจะแก้ไขไม่ไหว แต่พอพูดไปเขาก็ไม่เคยฟัง
ไม่เคยเข้าใจ”

“เฮ้อ แม่คุณเฮ้ย” บุญศรีถอนใจบ้าง แต่ไม่ใช่ด้วยความ
หนักอกหนักใจอย่างเพื่อน ตรงกันข้าม กลับขำขันเสียด้วย
ซ้ำ

“ฉันได้ยินคนแก่เขาบ่นกันมายังงั้นนับไม่ถ้วนแล้ว เออะอะ
อะไร ลูกหลานมันก็ไม่เข้าใจ ไม่เชื่อฟัง ไร้เดียง พระท่านนะ จะ
ให้ศีลยังต้องรอคนอาราธนาเสียก่อนนะเธอ ท่านถึงจะให้ ฉันถึง
ว่าถ้าเขาไม่อยากฟัง เราก็คงอย่าไปพูดก็แล้วกัน เขาไม่เอาเสีย
อย่างนี้จะให้ได้อย่างไร”^{๕๕}

๓) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ปัจจุบันผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งมีจำนวนมากขึ้น
เพราะสภาพเศรษฐกิจที่ค่อนข้างฝืดเคือง รวมไปถึงค่าครองชีพที่มีอัตราส่วนไม่สัมพันธ์กับรายได้ ทำ
ให้การเลี้ยงดูผู้สูงอายุในสังคมปัจจุบัน เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปหลายกลุ่มมองว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก
อีกทั้งสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของผู้สูงอายุทั้งสิ้น ซึ่งผู้เขียนนวนิยายได้
สอดแทรกปัญหานี้ให้สังคมได้ร่วมกันรับรู้ พิจารณา ดังต่อไปนี้

“ลูกเค้าพอเขาแต่งงานไปแล้ว ก็ต้องไปยุ่งกับครอบครัว
เขา ไม่มีเวลาเลี้ยงพ่อแม่เหมือนเมื่อก่อน สมัยนี้คนแก่ที่เหงามี
กันทุกบ้านละพรเอ๊ย”^{๕๖}

^{๕๕} ว.วินิจฉัยกุล, เต็มไหมสีเงิน, หน้า ๒๒.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๘.

ชีวิตคนหนุ่มสาวสมัยนี้เขาไม่มีที่เผื่อไว้สำหรับคนแก่แล้ว
 ละ แม่พูดจริงๆ ไม่ใช่พูดประชดประชัน เราไม่ได้อยู่กับเป็น
 ครอบครัวใหญ่เหมือนสมัยก่อน ถึงอยากอยู่ก็ไม่มีเงินพอ
 ถ้าคุณพ่อไม่ตายเสียก่อน แม่ก็คงอยู่กับสองคนตายาย ไม่ไป
 รบกวนลูกๆ หรือก เดียวนี้ก็ควรจะเป็นอย่างนั้น”^{๒๘}

ความพยายามของผู้เขียนในการนำเสนอปัญหาที่ผู้สูงอายุต้องประสบ เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นปัญหาที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากต่อไปในประเทศไทย รวมไปถึงบางประเทศในโลก กำลังจะเกิดปัญหาสัดส่วนประชากรขาดความสมดุล กล่าวคือมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่นๆ อันส่งผลต่อการขาดกำลังหรือทรัพยากรในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการสวัสดิการที่ภาครัฐพึงเตรียมไว้รองรับภาวะดังกล่าวที่กำลังจะเกิดขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์นวนิยายพบว่า ผู้เขียนจงใจแสดงให้เห็นว่าปัญหาเหล่านี้มิได้ลดทอนคุณค่าของผู้สูงอายุให้น้อยลง แต่กลับเพิ่มคุณค่าในแง่ของการพยายามหาหนทางแก้ปัญหา หรือแสดงถึงจิตใจที่ไม่ยอมทอดทิ้งกับปัญหา และนี่คือคุณค่าอีกประการหนึ่งของผู้สูงอายุซึ่งผู้เขียนแสดง เสมือนการบอกกล่าวเป็นนัยไปถึงผู้สูงอายุในสังคมด้วยว่า ผู้สูงอายุสามารถประสบปัญหาได้ทุกเมื่อ แต่คุณค่าของผู้สูงอายุส่วนหนึ่งนั้น อาจมีที่มาจากกรหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นๆ และจิตใจที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ต่ออุปสรรคในชีวิต

^{๒๘} ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๒๐๔.